

DIONYSII FABRI

J. D. DE POMERANIA ORIUNDI

HISTORIA LIVONICA

SIVE

LIVONIÆ DESCRIPTIO

CURANTE

GUSTAVO BERGMANN P. R.

STANNO RUINENSI MDCCXCII,

PRAEFATIO

GUSTAVI BERGMANN.

NON ita multo relatum mihi est, Virum æstimatissimum & livonicarum rerum Cultorem cupidissimum, *Johannem Jacobum Voss*, Rigæ in Bibliotheca sua asservare Codicem veterem chartaceum DIONYSII FABRI, Historici livonici. Nihil prius aut antiquius exegi, quam ut potestas mihi Codicis hujus fieret. Post aliquanto liber ad me missus est, qui oculis meis vsque ad hanc diem effugerat. Suscepi protinus exempla perpauca, Amicis inserviendi causa, formis typographicis exprimere.

Vir ingenio et doctrina præstantissimus M. *Johannes Christophorus Brotze*, Professor Lycei, quod Rigæ floret, meritis cumulatissimus, qui potioris Patriæ Historiam semper amavit, annuit precibus meis, & dedit mihi facultatem, aliud apographum, propria sua

manu & de industria descriptum, inspiciendi. Ambos codices diligenter evolvi atque expendi, & exempla XL typis expressa absolvi, ad veterem prope intermortuam Fabri renovandam memoriam, quem dignum existimo, ut ab omni in Livonicas res toto pectore incumbenti, viseretur: licet male audiat apud Cl. *Gadebuschium* in eo suo libro, qui de Historicis livonicis conscriptus est.

Quam dolendum est! librum Cl. Fabri haud perfectum ad manus nostras pervenisse, quem supplere mihi non licuit. Auctor noster floruit temporibus Plettenbergii, Romæ aliquando versatus est in legationibus, & dicendo valuit.

Antequam vero libellum in apricum profero, hoc loco libet interponere, etsi sejunctum a re proposita est, quod mihi æstate superiori accidit. Allata quippe mihi sunt ossa humana, (radius videlicet & vlna,) quæ cum aliis in diruto culmine Templi *palæowendensis* ab ædificantibus reperta erant. Prioris Livoniæ Magistri tempore, hanc ædem constitutam esse, satis constat. Prospiciuntur ex adverso lacus, discussa mœnia

arcis, quæ olim *Wenda* sive *Palæowenda* nominabatur, nunc vero *Arrasch* vocatur. Hoc castellum *Vinno* statuit, & in eo bonus vir aliquando, cum sacerdote primo palæowendensi *Johanne* a Dispensatore & Ordinis fratre *Wigberto*, nil aliud quam cædem & sanguinem cogitanti, jugulatus est. Arx in qua occisus est *Vinno*, derelinqui placuit. *Wigbertus* erat homo luxuria perditus, seditiosus, religionem minuens, turpissimis cupiditatibus indulgens, imperio Imperatoris non parens, & ut opinor mente lapsus. A Furiis immissus ille veterator, simulata amicitia ad Magistrum affectat viam, & in triclinium palæowendense devocat. Ut limen intrarunt, confestim manum ad capulum gladii defert, vagina nudat, (Armigeri enim semper ferro succincti incedebant,) & ambos, privsque quam quisquam posset succurrere interfecit.*

* Si quæris quidnam commoverit atque commiserit Ordinis Parens sive *Johannes*, quod in illos ita acerbè sevitum sit intelligas necesse est, *Wigbertum* pecunias & res Magistri male tractasse, & ab eo re-

(VI)

Is qui pestilens hoc facinus commisit, pœna qua dignus erat vt *Fabri* tradidit p. 29 multatus est. Auctor *Livoniæ Annualium* p. 61 scriptum reliquit: *fugientem a domo (h. e. ex arce) in Capellam persequuntur fratres, & comprehensum, per civile iudicium, sicut meruerat, crudeli morte interemerunt.* Supplicium civile est, quale in cives Ordinis exercebatur, & opponitur in Annalibus iudicio publico. *Wigberti* sepultura itaque non fuit volucrum potestas vt *Russovius* tradidit & multi alii, sed ille abdite, supplicio civili, quale in Monachos reos statuere assolebant, mori coactus est.

Quis vetat nos credere, *Wigbertum* in radicibus culminis, sive interiore parte vestibuli, circumseptum fuisse, & se subiecisse oculis diruentium. Ordinis Fratres hoc supplicium singulare pudiatum fuisse. Quæ contumelia eum non fregit, sed ad vindictam rapuit. Quod vero *Johannem* necuerit, factum esse credo, ne testis trucidationis superstes adesset.

& satis acre in fratrem Procuratorem, five res Magistri tractantem, qui lethale ferrum strinxerat, & in Magistri viscera adegerat, constituerunt, eumque interdicto aëre, ex rerum natura sustulerunt & eripuerunt.

Murum aperientes fabri reppererunt corpus humanum, nixis genibus, deprecantium more, facie in aram conversa: Ita enim rem omnem comperi a V. Cl. Cornelio, ibi rem divinam faciente. Vestigia linteï indusii, aut si mavis intimæ vestis cilicinæ, perspicue in mortario expressa conspiciebantur. In illo specu, arctus cavus oculis sese obtulit, ut juxta superstitionem illius seculi, sic enim mihi verisimile, anima corpore soluta, ruptisque vinculis, fugam ex hoc carcere in orbem meditari posset.

Sub id tempus quo ibi sacra curavi, sæpenu-mero tres pilas lapideas, in summis tabulatis, supra testudinem ligneam propter vestibulum ubi valvæ conspiciuntur, animadverti. Quoties in illas oculos converti dubitavi an olim fundamen-

ti loco appositæ fuerint pro textura trabium & tignorum, ut forsan aliquando turrim inædificare possent posteri. Quum vero æstate superiori Paræci turrim diu desideratam adstruere constituissent, & pilas has eminentes demoliri iussissent, Wigbertus in media pilarum inventus est opertus.

Talem quoque non immerens habuit exitum vitæ, vir equestris dignitatis, huic simillimus & pari leto affectus, cujus nomen non convenit, de quo in libro meo de rebus gestis in Livonia, mentionem fecimus, in eo volumine ubi nomina Nostratum qui fere vsque hanc ætatem de Ecclesia Patriæ meruerunt, enumeravimus. In conditorio *mekkio* in Æde D. Jacobi Rigæ an. 1774, quum illum tumulum vetustate atque incuria prolapsum, fabri reficiendum curarent, corpus humanum muro septum offensum est. Hujus quidem venefici & parricidæ, aut valde me conjectura fallit, aut hic ipse talis est, clam fecerunt Monachi potestatem, & stantem obruerunt, sub illud scilicet tempus belli civilis, quum Ordo &

Archiepiscopus essent in simultate, eumque tanquam civem perniciosum acrioribus suppliciis coercuerunt. Peccans ibi ad mortem raptus, nemo fuit alius, nisi vnus ex his qui Archiepiscopum *Sylvestrum* ab Ordine diu vexatum & oppressum, horror quidam & metus cogitantibus obicitur, veneno aggressi sunt. Ita hoc *Cassio* et *Bruto* non fuit lenitati locus, severitatem res ipsa flagitabat.

Prima in edenda *Fabri* Historia cura fuit, ut quibusdam locis, vbi mihi manifeste liber corruptus videbatur, medelam afferrem: e. g. p. 6 l. 24 pro *bonosæ anates* emendationem *canosæ anates* in textum recepi. P. 9 l. 26 pro *magis istis artibus* substitui *magicis artibus*. P. 10 l. 24 pro *pluvias fundere in imbres* recepi *in miseros* in contextum. P. 11 l. 19 pro *imbrum Domino- rum jugum*, in textu posui *miserum*. P. 16 l. ultima, pro *octruos* recepi *catervas*. P. 46 l. 2 pro *regia maiestate dictum*, elegi *regia maiestate dignum*. P. 54 sub *Andr. Westphalo* deleui *Archiepiscopum Jo. v. Lunen*, & ad tempora *Otho-*

nis von Rodenstein transposui. Timor me retinuit a mutatione textus. Interdum vocem delevi, interdum necessitate coactus aliquid inferui literis vulgo dictis *curfivis*. P. 22 legitur vulnere nactus, etsi grammaticis præceptis inconsistentaneum, morbum subintelligere malui. Si quid forte alicubi a nobis peccatum fuerit, quod facile accidere potuit ei, quem distringunt multarum rerum negotia, id vt imbecillitati humanæ condonetur, vehementer rogamus. Si aliquando juvantibus Amicis, obsecundantibus Fautoribus, ad collationem exempli nostri, alium codicem impetremus, corruptelas emendare, operam dabimus. Scribebam Ruinæ XVI Kalendar. Decembr. MDCCXCI.

PARS PRIMA
LIVONIAE DESCRIPTIONIS

I *Vnde hoc nomen sortita.*

LIVONIA nomen initio sortita est suum a *Libis* vetustissimis hujus regionis incolis, qui cis Dunam & ad litus maris baltici vsque ad fluvium Salis hanc inhabitabant provinciam. Lingva eorum est dialectus æsthonici idiomatis. Hæc provincia ob duplicem incolarum lingvam, qui antiquitus eam incolebant, in duas præcipue dividitur partes. In Lothaviam, quæ finitima est Litthuanix & Samogitiæ, idcirco magnam quoque cum Litthuanis linguæ habet affinitatem, & in Æsthoniam, quæ finitima est Finlandiæ, quapropter Æsthones & Finnones magna ex parte, in loquela secum conveniunt. Lothavorum vero & Æsthonum idiomata adeo diversa videntur, ut verus Lothavus Æsthonem minime intelligat, parimodo Æstho Lothavum non percipit. Dividitur autem Æsthonia in varios districtus, utpote Harriam, Wirland, Alentakiam, Wajel, Odenpe, qui est Episcopatus dorpatensis, Jerven, Wike. Lothavia vero in hos partitur districtus; in Libiam, Lothaviam veram, Curlandiam, Semigalliam. Spectant quoque ad Livoniam insulæ aliquot satis fertiles & copiosæ incolis: uti Osilium, Dago, Mone, Wormso, Runo, Wrango. Inter quas præcipuum habet locum Osilium & Dagen, quarum

quælibet, quatuordecim milliaria germanica in
 longitudinem, & septem in latitudinem continet.
 Osilium duas habet arces munitissimas, Arens-
 borg & Sonnenborg. Incolæ harum partium
 æsthonico vtuntur idiomate. Habet autem Livo-
 nia finitimas sibi adjacentes regiones. Ab Ori-
 ente Moscoviam, a meridie Litthuaniam & Prus-
 siam, ab Occasu mare balticum, ab Aquilone
 Sveciam. Livoniæ fines per centum milliaria
 germanica extenduntur, a Revalia vsque ad Ri-
 gam sexaginta numerantur. Riga versus Me-
 mel ad fines Samogitiæ, quadraginta & aliquot.
 E converso vero ab Osilio vsque Rigam per
 mare pari modo sexaginta milliaria. A Riga
 vsque Duneburg Dunam ascendendo quadragin-
 ta censentur. Habet hæc provincia arces & mu-
 nitiones muro cinctas centum & ultra, quarum
 quælibet habet adjunctum suburbium. Civitates
 muratæ censentur novem. Riga, Revalia, Per-
 navia, Narva, Wenda, Wolmaria, Kokenbusum,
 Fellinum, Dorpatum. Dominium autem hujus
 provinciæ in multas partes divisum fuit. Nam
 Archiepiscopus rigensis, cum quatuor Episcopis,
 revaliensi dorpatensi osiliensi & Curlandiæ, duas
 partes Livoniæ sibi vindicabant: Magistro vero
 cum Ordinis sui fratribus, tertiam tribuebant par-
 tem, tanquam Duci exercitus, qui cum Cruci-
 gerorum Ordine adeo in Livoniam acciti fuerunt,

ut pro catholica religione, adversus barbaros & hostes Ecclesiæ dimicarent, & Christi propagarent fidem in armis. Cathedræ Episcopatus rigensis, hæ arces erant assignatæ, Kokenhusium, Ronneburg, Seswegen, Swanenburg, Pebalgum, Treiden, Cremon, Lennewarden, Uxkul, Lemsal, Laudon, Marienhausen, Lucin, Erineborg (*Creuzborg*), Serben. Episcopus revaliensis, duos integros districtus possidebat: Borchholm & Fegefeuer, latine purgatorium dictum. Episcopus vero dorpatensis occupabat Dorpatum, Kirrempe, Novogrodiam, Oldenthorn, Warenbeke, Odenpe & Monasterium Falkenau, Ordinis sancti Dominici. Episcopus Curlandiæ tenebat Angermundum, Pilten, Novam arcem, Amboten, Dondangen & oppidum Hasenpot. Episcopus osiliensis Arensburg, Lodam, Habfal, Leal & monasterium Padis bene munitum. Arces vero Magistri Livoniæ hæ numerantur, Wenda, Wolmaria, Arx rigensis, nova Mola, Kirchholm, Burtnik, Ruina, Ermis, Trikatén, Karkusium, Helmet & Tukkum. Mareschalci vero Livoniæ & Commendatorum Ordinis teutonicici hæ censentur, Dunamundum, Ascheratum, Sigwoldum, Sunfell, Fellinum, Arx Revaliæ, Pernavia, Marienburg Duneborg, Goldingen, Mitavia, Windaw, Doblen, Frauenburg, Neuburg, Jurgenburg, Lais, Tarwast, Oberpal, Dorben,

Adsell. Advocatorum ceterorumque Fratrum Ordinis teutonici, hæ sunt munitiones. Albus lapis, Wefenborg, Narva, Tolsburg, Neuborg, Sonnenborg, Dalen, Bausk, Candau, Salis, Grobin, Rositten, Selborg, Skuien, Nitavia, Creuzborg. Nobilium autem excellentioris familiæ arces fuere, Ringen. Randen, Cawelecht, Aetz, Purkel, Fickel, Lude, Rop major, Rop minor, Rosenbeck, Hochrosen, Berfon, Edwalen, Annenborg, Rodenpeys.

Præcipuæ vero civitates Livoniæ sunt, Riga, Revalia Narva Pernavia: singulæ habentes emporium, vbi variarum nationum mercaturæ exercentur. Livonia quoque abundat Nobilibus, qui aliunde in hanc provinciam venerunt: præsertim ex Westphalia & Pomerania figentes hic pedem, adeo ut inoleverat proverbium: Livonia Germanorum xenodochium; estque ad nutriendos suos incolas sufficientissima, ut vix vllus ex præcipuis reperiatur Nobilibus, qui non proprios habet lacus, stagna & amnes omni genere piscium refertos: cæduas sylvas & nemora, vbi ferarum est copia aviumque sylvestrium. Perdices quidem rariores. Canosæ anates plurimæ. Frequentiores sunt alces, capræ sylvestres raræ ob multitudinem luporum, qui eas extinguunt. Aprorum & vrsorum aliquibus in partibus multitudo, ut subinde agmina eorum videas. Castores,

lutræ, lynces, non sunt rari sicuti martes & vulpes. Leporum copiosa est multitudo: suntque diversi, alii namque hyeme albescunt vt nivis, alii semper grisei; frequentiores autem albi. Licitum est in Livonia etiam subditis quibuscunque in suis partibus aucupia exercere: piscari venari solis Nobilibus. Feras insequi, capere laqueis foveis hastis sclopetis, licitum est etiam agricolis. Stagnorum etiam est magnus numerus, vt vix ea quis enumeret: nam vt ceteras præteream arces, quæ singulæ suos habent lacus non paucos; hæ tres arces Rositten Lucin & Duneborg, centum & viginti habent stagna. Quid putas credendum de tota Livonia? inter quos lacus præcipui sunt & nominatiores: Peibs qui XXX miliaria dicitur habere in longitudinem & XV in latitudinem. Ab vna parte alluit Moscoviam, ab altera vero Dorpatum, a tertia Narvam, a quarta Lais & Kirempe. Est præterea inter Dorpatum & Fellinum, alter lacus dictus Fertscher (*Werzjerw*), habens septem miliaria in longum. In Lothavia quoque est lacus Luban, spatiosus, septem miliarium longus; duo vero latus. Fluvii celebriores Livoniæ, hi numerantur in Lothavia. Duna qui a *Kihavia fontibus fines* trahit *, Gavia, Ævista, Salis. In

* Ex probabili conjectura mihi legendum esse videtur: a Moscoviæ finibus fontes trahit.

Æstthonia sub Dorpatum Emmajögge, latine interpretatur mater fluviorum, ob copiosam piscium multitudinem. Sirenes in hoc flumine reperiri, ab incolis istius *loci* refertur, quas illi deorum loco colunt, fluit ex Fertscher in lacum magnum Peibs. Est alius quoque fluvius Narva dictus, in quo tantæ aquarum sunt caractæ, ut a strepitu illarum incolæ fiant surdastres. Tertius est fluvius Pernavia, unde & civitas illa nomen habet. In Curlandia sub Mitavia Buldera, Memel & Mus sub Bausk, & Windau *sub Window*. Nec illud intermittendum putavi, fluvios reperiri etiam in Livonia, ubi nascuntur uniones in conchis, ut ipse vidi, non minoris magnitudinis ut videantur orientales esse, præcipue cum bene maturescunt. Sed quia laborant rustici illius loci, ut tempus maturitatis non advertere possint certum, fit ut colligere eos nequeant; idcirco rariores.

Estque hæc provincia etiam frugum fertilitate vberissima, quippe quæ omnis generis frumenta producit, ut, quamvis minori cum molestia terra excolatur, & versus septentrionem sita sit & finitima Sveciæ, tamen intra tres menses frumenta æstivalia maturescant. Armentorum & pecudum mater est optima, sufficiens præbendo alimentum. Sylvis & eremis ditissima, quibus paludes sunt intermixtæ, pascua & prata pingua, fœni copia. Apum & mellis quoque nulla caritas, quamvis

quamvis antea major fuit mellis abundantia. Agri fertiles adeo, ut plerique denario fructu gaudeant agricolæ ex feminibus. Censum multum pendunt Dominis subditi, ita ut ignorem num aliqua reperiat regio, ubi plus annuatim Domino solvunt rustici quam in Livonia, tam in frumentis quam in re familiari.

2 *De cultu religione et moribus
incolarum Livoniæ.*

BARBARAM hanc ab initio fuisse gentem, & omnis expertem urbanitatis civilitatisque, vel ex eo quod solem, lunam, tonitrua, deorum loco coluerunt, liquido constat. Pari modo serpentes venerabantur, quos in domibus aiebant, qui adeo fuere cicures & mansueti ut neminem in domibus eorum tam ex hominibus quam jumentis læderent: ut etiam parvuli eorum, cum illis luderent; quorum usus in hodiernum diem usque apud plerosque habetur, ubi in lectis & stratis una cum illis cubant. Plurimi in hac gente & nunc quoque incantationibus, veneficiis, variis superstitionibus addicti, alii dracones in domibus suis alunt, qui frumenta furantur & ad suos reportant, alii serpentem ingentis magnitudinis nutriunt, quo sibi infensos veluti toxico quodam veneno inficiunt. Adeo sunt aliqui periti magicis artibus, ut in media tempestate cum intensissimi esse soleant calores, provocare possint pruinas fri-

gora nives. Et quod magis est, frumenta jam
 fata & modo ex terra prodeuntia ad talos vsque,
 suis veneficiis impellunt, vt retorto modo supe-
 riores fines in terram recrescant, & tanquam tri-
 cæ in agris intricentur, vt agricola nullum inde
 habeat fructum. Colunt nonnulli quercus in-
 signes aliasque arbores opacas & ingentes, per
 quas olim Dæmonum responsa acceperunt. Cæ-
 teri lucos adorabant, quos circa pagos & domus
 fovent, qui adeo sacri habentur, vt in eis vir-
 gultum excindere nefas sit: quin existiment illi-
 co ei malum evenire, qui hoc facinus tanquam
 sacrilegium commisit. Observant quoque hanc
 consuetudinem in hodiernum usque diem, quan-
 do magna est siccitas terræ, in defectu pluvie,
 solent in collibus inter densissimas sylvas toni-
 trua adorare, eique immolare juvencam nigram
 hircum nigrum & gallum nigrum: quibus ma-
 cratis ritu suo conveniunt plurimi ex vicinia ibi-
 dem convivantes & potitantes, invocando *Percunnum*,
 i. e. deum tonitru, omnium primo in-
 fundentes craterem cerevisiæ, quem ter circum-
 ferentes circa ignem ibidem excitatum, postremo
 effundunt in ignem orantes *Percunnum*, vt pluvias
 fundat in miseros. Mortuorum cadavera
 priscis illis temporibus in rogam conjicientes ar-
 dentem, combusserunt. Quotannis suorum
 atavorum avorumque singuli singulos vocantes

nominibus propriis, memoriam obire confve-
 runt, idque mense Novembri, circa commemora-
 tionem omnium fidelium defunctorum. V-
 tuntur autem his ritibus, calefaciunt balnea, sco-
 pis *ea* mundantes, apponentes animabus eorum
 cibum & potum, existimantes illos egere illa
 refectioe cibus potusque, ut in hac vita. Vbi
 autem ad vesperam usque cibus permanferit il-
 læsus, alloquuntur animas his verbis. Animæ
 carissimæ, ecce nos tractavimus Vos pro posse
 nostro, æqui consulite & finite nos per annum
 hunc, nosque anno sequenti redeunte, anniver-
 sario die Vos sumus pari liberalitate tractaturi.
 Quibus dictis cibum potumque appositum ani-
 mabus, in ædes suas deferentes, ipsi consumunt.
 Alii in sepulcris & monumentis Suorum, cibum
 & potum animabus apponentes, eosdem obeunt
 ritus. In exsequiis autem lamentari confveve-
 runt diram servitutem & miserum Dominorum
 jugum detestando, gratulando vero mortuis qui
 hanc servitutem evaserunt, qua crudeles Germa-
 ni eos oppresserunt. Habitus eorum spretus &
 vilis ex panno telaque quam ipsi conficiunt. Cal-
 ceamenta ex cortice tiliæ & falicis sibi plicare
 apte norunt. Hyeme vero in eandem formam,
 ex cute jumentorum sibi calceos parant, quos
 Pastalas vocare solent. Mulieres & vxores eo-
 rum comas nutriunt, nunquam eas plectentes,

sed per cervicem & genas dependent non sine nausea eorum, qui eorum usum ignorant. Vittis tamen lineis capita tegunt, villisque versicoloribus texta vel acu picta. Ancillæ & innuptæ ferta gerunt ex fetis equorum varii coloris, quas ipsæ coloribus imbuere optime sciunt, satis artificiose texta, quæ signa sunt virginitatis. In Libiæ vero partibus, & cis Dunam incedunt ancillæ coronis ex lamina aurichalci factis, forsitan idcirco quod Libi oriundi ex regia familia. Equum dum equitare vult, tenetur rusticus a dextra latere ascendere vno cum calcari, cum proficiscitur per sylvas, ejulare potius quam cantare solet, *Feru Jeru masculu Jehu Jehu Jehu.* * Germanus si illi fuerit obvius, mox ab equo descendere tenetur donec transeat. Armis nullis illis uti conceditur, nec aurum gestare. Vescuntur plerique pane filigineo & carnibus porcinis ma-

* Verba Auctoris inciticia libicæ linguæ penitus depravata sunt. Conf. Kelch p 13 & Levenclavium in Annalibus Sultanorum. Recentioribus temporibus Germanus quidam letticæ linguæ igharus, repetebat verba sequentia ex ore agricolæ harum regionum ægre audita: Sede tu es pecus Non dubito quin plerisque civium nostrorum sensus horum verborum latuerit; Sede qui fessus es. *Sehdees tu effi peefus sis* Jerru Jerru masculu (sive masculon uti legitur ap Kelch) sic converti potest, ferru ferru matos, fullu jahju: semper ego arripio jubas, ferio equito.

gis quam bubalis, jejuna stricte observare solent: feriis quartis jejunant ex traditione majorum. In quadragesima vix præter caules & raphanum comedit. Cerevisiam in suis partibus potissimum ex hordeo tosto, lapidibus *candentibus*, braxare siveverunt. Alii massam facientes ex farina polente missa in frigidam aquam, deinde in furno pinsere solent, quæ cum bene tosta, aqua ferventi & bullienti superinfusa, saporem & dulcedinem eliciunt, inde cerevisiam non sane insipidam conficere norunt. Raptu puellarum sua connubia contrahunt. In nuptiis eorum diu noctuque stratae sunt mensae, nec cibus unquam deesse debet, nam fercula & cibi, alii alios subsequuntur idque per triduum. In quibus nuptiis vel aliis comotationibus, promiscue dormiunt viri & feminae in vno strato. Choreas ducunt utroque simul prosilientes pede. Cantilena eorum ferme distichis includuntur, quæ paritate syllabarum conveniunt: sunt pleraque argutæ & sensum in duobus absolvunt versibus. Omnes eodem cantantur tono & melodia. Lingua eorum adeo sterilis est, ut optima quæque proferre non posses. nam virtutem, probitatem, devotionem & alia plura maxime necessaria, propria eorum lingua interpretari nequit. Habuit hæc gens olim suos quoque regulos, quorum alter Libiæ rex, alter Curoniæ dictus fuit. V.

terque progeniem suam reliquit. Nam qui Li-
bia & Lothaviæ nominabatur, inter Kirchholm
& Uxkul * non procul Rigam fixerat suam se-
dem, vbi & nunc reperiuntur ex ejus familia sub-
diti, qui Regis nomine vocantur. Qui vero
Curlandiam regebat, circa Grobinum habitabat,
vbi et modo pagus interest ex ejus progenie,
qui præ ceteris hac libertate donatur: vt censum
non solvat Duci: nisi equos aliquot alere tenetur,
militantes pro expeditionibus vbi opus censetur.

Est autem gens hæc per Dei gratiam nunc
tandem non sine magnis laboribus & copiosa
sanguinis partim Barbarorum partim Christiano-
rum effusione, ad Christi fidem conversa, &
catholicis ritibus imbuta, (quamvis aliquibus in
partibus reperiri queant qui in institutione chri-
stiana ob sacerdotum inopiam, quorum sem-

* A viris eruditissimis sæpenumero apud nos
disputatum est super antiquo vocabulo Uxkul.
Nomen hoc quod apud Russovium Uxkull, ab Hen-
rico in vita Meinhardi pagus Ykeskola, in Homei-
ster-Chronike (v. Gruberi Sylvam documentorum
p. 196.) Ykeshulle appellatur, & quod Letti adhuc
Ik sch ke le vocare solent, meo quidem judicio a vo-
ce lettica Ischkele five Ischkilla optime derivatur.
Ischkilla enim significat nidum, receptaculum, do-
micilium, habitationem, tuguria, magalia, quæ Henri-
cus etiam alio loco Majas, Majetas (Mahjweetas)
Collectionem Versammlungsplatz nuncupas.

per defectus fuit, præsertim iis in finibus, ubi rarior est frequentia hominum, & incolæ in sylvis degunt non bene informati,) sufficit tamen quod baptismatis lavacro initiantur ac Christiani fiant, quod ex majorum traditione acceperunt. Vbi vero sunt civitates, & æres crebriores reperiuntur, ibi sane hic populus simplex, magna cum devotione sacris ritibus & concionibus interesse solet. Cum autem solennitates imminent festorum, turmatim ad confessionem properant, ut una die videas sexcentos vel septingentos ex rustica gente, promiscue viros & fœminas communicare. Magno in usu est apud illos sal benedictum adversus morbos & veneficia, sic aqua lustralis etiam, quam in domibus servant. Per hæc, operante eorum fide, Deoque cooperante, sæpius ab infirmitatibus liberantur. Cum parvuli eorum ægrotant, ad sacerdotem eos deferunt, ut manus illis imponat, & oret super eos. In malitia quoque innatam habent calliditatem, ut fallere decipere mentiri artificiose, quod est illis proprium, adeo ut aliquando ingenio eorum mirari debeas cum videantur tam simplices & inculti. Ad juramenta præstanda cum coram iudicio lis est, non facile inducuntur, & si qui juramentum præstant, exosi sunt aliis. Malunt damnum subire etiam notabile, quam jurare etiam in causa justa. Gens laboriosa nimis & fœcunda,

vix aliquot horas tribuit quieti, diu noctuque operatur. Externorum familiaritatem maxime fugiunt. Si Polonus aut Germanus advenerit insperate, mox latebras quæruni & sylvas consulunt. Benefici autem sunt in eos quos noverunt, nec viatori cibum denegant.

3 *Quomodo Livonia primo a Germanis reperta.*

ANNUM circiter millesimum centesimum quinquagesimum octavum Friderici Barbarossæ tempore Livonia a nautis civitatis Westphaliæ dictæ Bremen primo inventa est, qui inviti adverso vento & tempestatibus, in ostia Dunæ ad littus *Libicum*, vbi *Libi* vel *Livi*, vti superius relatum est, hanc provinciam incolebant, appulerunt. Ibi multis diebus secundum expectantes ventum, ut tædium temporis sublevarent, cum regionem viderent sylvis densis obsitam, in littus descendunt, hinc inde lustrantes incolarum casas & tuguria: quos in nigro advertentes habitu, tanquam peregrinos & invisos, barbari relictis domibus ad sylvas fugiunt. Germani vero & nautæ eo tutiores omnia percunctantur. Cum magnam apium copiam reperissent in eis partibus, (gens illa mellis duntaxat liquorem ex favis expressum capiebat, ceram cuius usum ignorabant cum apibus interfectis immundam adhuc in catervas ad instar

fini cumulos accumularunt,) quod cum agnovissent mercatores germani, qui in littus descenderant, non parum exhilarati sunt, se magnum suæ navigationis commodum invenisse: significantes id cæteris qui in navibus remanserant, ne forte ob paucitatem a barbaris interficerentur, naves suas *celeriter* talibus quisquiliis onerare cœperunt, relinquendo tamen incolis munuscula loco ceræ, vt secures, vomeres, cultros, annulos, & id generis alia. Tandem nacto vento secundo, ad propria navigant, non sine emolumento. Intimantes autem cæteris, suæ navigationis successum, & quod vidissent regionem ignotam a barbaris inhabitari, quorum linguam non perciperent, proinde situm loci incultum, & barbariem gentis illius; plures sibi associarunt naves, secundo jam studio in Livoniam tendunt. Quod cum æque feliciter successit, diutius jam commorati, vt saltem per modos varios, gentis illius qualem qualem notitiam contraherent: eminus per signa & gestus eos allicere cœperunt; humaniter eos tractantes, & singulis munuscula distribuentes: barbari autem experti externorum benevolentiam aliis exponunt, & successive sic plures allexerunt. Quos pari excipientes humanitate Germani, sensim eos pellicere cœperunt, vt cum eis conversarentur.

Sequenti autem vere plures colligentes naves, portum libicum petentes non parvo cum comitatu, & mercium variarum copia, facilius illis patere cœpit aditus quam ante. Liberior cum barbaris conversantur, quos more solito Germani devincere sibi omnibus modis laborant. Cum quibus permultum tempus cum morati fuissent, aliquot suæ gentis pueros inter Livos relinquunt, linguam peregrinam addiscendi gratia, donec revertentur: ipsi vero in Westphaliam navigantes læti læta nuncia suis referunt. Cum autem quarto redirent, magis adhuc auctus est navium hominumque numerus. Tum per interpretes suos pueros, cum Livis lingua eorum agere cœperunt, omnem eis exhibentes humanitatem, ita ut barbari Germanos haud vererentur, concedentes mercatoribus ut illis liceret ulterius ingredi eorum regionem cum mercibus suis. Interea Livorum regem adeunt, quo invitato, eum magna barbarorum frequentia laute & splendide mercatores tractarunt. In convivio inter cœtera ferula etiam duæ haleces regi apponuntur, qui pisces ignoti erant huic genti. Rex autem sciscitatus qualisnam esset hic piscis? cum marinum esse intellexisset, halecem a cauda scindere cœpit. Quod factum Germani sibi pro omine habuerunt: divinantes sibi, hanc gentem ali-

quando subjectam fore Germanis, quem morem multi in hunc usque diem Livones rustici habent, ut comedentes halecem semper a cauda incipiant.

Eodem tempore Germani a Liborum rege impetrarunt tantum fundi, ut bovis corio cingere & occupare possent: quod cum obtinissent, nemo credebat dolum latere sub tali petitione. Illi corium tenuissimas in ligulas discindendo, partem terræ ubi nunc Riga est cinxerunt, ubi suas ædiculas pro mercimoniis struere cœperunt. Ne autem aliquando a barbaris spoliarentur, & ut magis tuti inter illos habitarent, petierunt sibi concedi a rege ut ædificare illis licitum esset munitionem lapideam aliquam, ubi se tueri possent, si vim paterentur a barbaris. Itaque cæmento ex Germania ducto, primo Templum divo Martino ædificare cœperunt, in insula quæ in mediis aquis sita est fluminis Dunæ, quo consummato arcem Uxkel & Dalen, cis Dunam locarunt. Hac ratione cum Germani se pedem quodammodo fixisse in Livonia advertissent, & illis concessum esset, jam vltro citroque per Livoniam proficisci cum mercibus, quibus gens barbata delectabatur, adduxerunt secum ex Germania sacerdotem, virum pium, & doctum monachum ordinis D. Dominici, Mein-

hardum nomine, quin munia sacra obiret. Hic discendo barbarorum linguam, eorum se accommodabat moribus & ingeniis, cœpitque eos docere fidem Christi, quam ipse Dominus tum miraculis tum verbo salutari confirmavit. Crescente autem in dies Germanorum & mercatorum numero in Livonia, ut jam quodammodo si quid adversi eis adveniret, resistere barbaris possent, cœperunt fundum suum a rege, ut ante diximus impretratum, quem corio bovis circumdederant: mœnibus cingere & lapideas sibi ædificare munitiones; locaruntque ibi Civitatem Rigam, ad littus Dunæ, quæ nomen est sortita suum ab ædificiis vel horreis, in quibus Livones sua solebant siccare & triturare frumenta; quorum ad littus Dunæ magna fuit copia, quas ædes Livi vel Livones sua lingua *Rias* vocare soliti. Quod cum advertissent barbari, cœperunt resistere & minus tempestive sapere. Meinhardus tum qui gratiam hujus gentis ob vitæ pietatem obtinuerat, barbarorum rabiem & furorem mitigare cœpit, persuadendo illis, Germanos non in præjudicium eorum, civitatem manire, sed ut ipsi potius tutiores intra mœnia degere possint. Sicquomodocumque sedati Livones quiescere cœperunt, interim tamen pergunt Germani in perficiendo opere.

MEINHARDUS

Primus Monachus Livoniæ.

ACCITIS pluribus in Livoniam sacerdotibus & presbyteris, Germani *Meinhardum* Monachum cum aliquo præcipuo ex regia Livorum familia viro, qui ad fidem Christi a *Meinhardo* conversus, & cum toto sua domo & affinitate baptizatus erat, *Cobbus* nomine, Romam mittunt ad Pontificem *Alexandrum* ejus nominis III, ut Episcopum aliquem statueret & mitteret in Livoniam. Pontifex percunctatur a *Meinhardo* ejusque comite, provincie & gentis illius morem & vitam, proinde fructum quem Germani fecerant in Livonia ut gens illa converti posset ad religionem catholicam.

Eundem *Meinhardum* Livoniæ creavit Episcopum, tanquam de Livonia bene meritum, qui et linguam eorum didicerat. Reversus igitur in Livoniam *Meinhardus* cum comite suo *Cobbe*, non sine summo Christianorum gaudio & applausu, cœpit strenue in Vineâ Domini laborare, & Christi fidem in barbara gente propagare. Germani autem moliantur jam cœptum perficere. Verum *Meinhardus* quum XXIII annis, magna cum

laude animarumque salute huic provincie præfuisse, non sine luctu Christianorum ex hac vita migravit ad Dominum anno 1193. *

* In margine legitur 1194.

BARTHOLDUS

Abbas Lucanus

Secundus Episcopus Livoniae,

DEFUNCTO *Meinhardo*, Germani mittunt ad Archiepiscopum bremensem civitatis Westphaliae, orando ut eis a summo Pontifice alium Episcopum impetraret. Substituitur idcirco in locum *Meinhardi*, *Bartholdus Abbas Lucanus*, qui veniens in Livoniam, statim obvios habuit barbaros, Episcopum cum Christianis exturbare ex Livonia. Verum *Bartholdus* cum suis Christianis, coactus est committere praelium cum Atheis, in partibus ubi modo *Kokenhausium* situm est. Verum prædictus *Cobbus*, in conflictu illo habito cum barbaris, lethali vulnere nactus, paulo post diem suum obiit. Ceciderunt ex Christianis , attamen parti sunt Christiani victoriam.

Exinde Germani auxilia petentes ex Germania, certare cœperunt cum barbaris de

dominio. Sub hoc Episcopo perfectum est opus, quod cœperunt Germani, videlicet Rigam mœnibus circumdare. Quod cum Æsthones ferre nollent, iterum arma parant adversus Germanos & Episcopum *Bartholdum*.

Cum esset magna peregrinorum copia in Livonia, cogitur Antistes secundo cum illis configere, quo in conflictu non adeo feliter decertatum est. Nam ipse Episcopus in hoc prælio occubuit, cum MDC Christianis, quum præfuisset Episcopatu II annis.

ADELBERTUS WESTPHALUS

Tertius Livonice Episcopus.

Extincto Bartholdo, qui non sine Christi fidelium in Livonia incerore in prælio occubuit, iterum mittunt Livones ad Archiepiscopum bremensem, qui alium in Livonia procuraret Episcopum.

Erat tum Bremæ vir pius & rectus *Adelbertus*, ex eadem civitate oriundus, non postremæ familiæ. Hic demum missus ad Innocentium III, rom. Pontificem, qui eum Episcopum constituerat Livoniæ, & adjunxerat eidem Episcopo adjutores, qui illi forent auxilio adversus barbaros, sc. equestri ordinis fratres *Ensiferos*, quorum votum

erat castitatem fervare, obedientiam præstare, & pro Christi fide pugnare: & vitam sanguinemque profundere. Habitus erat eorum Ephestris alba, rubea insignita stella: & gestare ensen, unde et Ensiferi dicti fuere. Hic Episcopus cum ordine prædicto, hoc privilegio donati erant a Pontifice, ut quidquid sibi subjugarent ex barbara natione eorum Dominio, illo potirentur tanquam veri hæredes cum suis posteris.

V I N N O

Primus Magister Livoniæ.

ANNO ideirco 1204 *Adelbertus* Episcopus cum ordine Ensiferorum missus in Livoniam, cujus ordinis Superior erat *Vinno*, vir fortis & bellicosus, qui ab Episcopo Adelberto Dux belli erat constitutus. Uterque illorum omni studio laborare cœperunt, vt quamplurimos Nobiles in Ordinem suum recipere possent, quo facilius genti feroci & barbaræ resisterent. Nam summus Pontifex Ordinem, omnesque qui adversus hanc gentem pro Christi fide certarent, multis titulis & indulgentiis ditarat. Idcirco magnus & frequens erat Peregrinorum numerus in Livonia, qui ob indulgentias consequendas ultro ex suis sumptibus pugnabant

cum Atheis libis, & Æsthonibus Curonibus & Lothavis, pro religione catholica. Hic vero Magister Ordinis Ensiferorum & Dux belli in Livonia, sæpius cum prædictis nationibus confligit satis feliciter. Nam & Moscorum Ducem cum suis profligit, ubi ipse Dux cum DC occubuit, & munitiones quas barbari tenebant in finibus, & Kokenhaufum occupavit.

Hiscæ fere temporibus idem Episcopus Adelbertus, duos alios Episcopatus, alterum in districtu Uggenus, qui postea dictus est dorpatensis, alterum lehalensem, diversis in locis fundavit. Lehalensi Cathedræ præfecit Abbatem bremensem *Hermannum* nomine, qui arcem Leal & monasterium ibidem extruxit. Hic Episcopus veniens Rigam, Albertum Episcopum rigensem visitat, cum illo de rebus arduis consultando, quæ in Episcopatus sui principiis videbantur inservire sibi: Qui tum temporis ab eodem Episcopo rigensi etiam uggenensis constitutus est præful, & ibidem arcem episcopalem cum cathedrali Ecclesia per ampla, Dorpati ædificavit, in loco amœno perspicuoque. Hic Hermannus dum circa ædificationem arcis & cathedralis Templi occupatur, interim Sveci arcem Leal cum monasterio expugnarunt, qui incio Hermannus in ejus Episcopatum irrepserant; Verum expulsis iterum

Svecis, denuo Leal cum monasterio restauratur, constituiturque ibidem alter Episcopus ejusdem nominis ut prior, Circa idem tempus Episcopus rigensis, variis in locis Ecclesias & Cœnobia exstruxit, & variorum Ordinum Religiosos in Livoniam accivit. Ecclesiam cathedralem Rigæ, sub titulo Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ ædificavit, qui & deiparam Virginem in Livonia Patronam adoptavit. Hinc in usu erat apud fratres Ordinis Ensi ferorum, cum aliquis e Novitiis, in eorum reciperetur Ordinem, eum initiandi hoc modo. Magister ipse ensem evaginatum tenens manibus, admonitione usus ad eum qui recipiendus erat, ad Regulam Ordinis illius, qua finita, ejus dextrum humerum leviuscule percussit, inculcando suum sequentem rithmum:

Disß Schwerd empfang von meiner Hand,

Zu schützen Gottes und Marien Land.

Anno 1208 alter Hermannus lealensis Episcopus quoque Rigam profectus ad Episcopum rigensem. Interim Rex Sveciæ Johannes ejus nominis primus, magno cum exercitu in Livoniam venit, Episcopos & Presbyteros secum adducendo, qui infideles Æsthones ad fidem converterent. Hic cum per districtum pernaviensem iter facit cum exercitu, Æsthones

depopulando, simul arcem Leal occupavit, ibi ex suis Episcopum relinquens cum Capiteano quodam Carolo nomine & præsiidiis munivit, relinquendo D milites svecos. His peractis rex ad regnum properat. Æsthones vero ex Insula Osel districtuque pernaviensi, qui alias dicitur Wike, colligentes exercitum, magna vi adoriuntur Svecos, & obsidione cingunt arcem Leal, igneque eos angustiantes qui in arce erant. Episcopus cum Carolo Capiteano statuunt conflagrare cum Æsthonibus quos cum non tam multos sperassent, ab Atheis & Barbaris omnes ad vnum cæduntur: arcemque incendio absumserunt. Sic Sveci pariter & Germani carere coacti sunt, quod magno cum labore partum erat, non nisi propter invidiam Svecorum: vnde tandem commotus Episcopus rigensis & Magister Livoniæ *Vinno*, colligentes copias, Æsthones adoriuntur, debellantes eos et sic in ordinem redigerunt, qui coacti sint prædictam arcem Leal reædificare. Iphis temporibus Cathedra Episcopatus lealensis in antiqva Pernavia fundata erat, quia nullibi locorum in Æsthonia arces adhuc exstructæ erant. Postquam autem Æsthones arcem Leal iterum perfecissent, sedes Cathedræ Pernaviæ, Lealum translata fuit: (quæ deinceps cum Osiliæ arx Arensburg exstructa esset,) sedes Episcopi

lealensis, translata est Arensburgum: tum Episcopatus lealensis, mutato nomine dictus est Episcopatus Osiliensis. His peractis cum Æsthones ad obedientiam redacti essent, ut paulo ante relatam est, commotus est quoque Waldemar II ejus nominis rex Daniæ, experiri fortunam suam in Æsthones, qui præmittentes exercitum copiarum in Livoniam, hos districtus, Harriam, Wirland & Jerven subjugarunt. Sequenti vero anno, Rex ipse cum Archiepiscopo Lundia, subsecutus est. Cum exercitu non parvo Revaliam appulit circa annum 1223. Ibi primus cœpit arcem revaliensem fundare: pari modo Weseberg & Narviam ad perdomandos Barbaros & feros Æsthones. Exinde Episcopi Daniæ cœperunt expensis regis sui ædificare & fundare Tempia & Cœnobita passim in Æsthonia. Cum igitur adverterent Episcopus rigensis & Magister, Danos non occidari, sed sedulam operam agere, ut ædificarent arces, nec illi desidiosiores facti, ex eorum exemplo incitati cœperunt ædificare Dunamundam arcem, Sigwoldum, Wendam & Ascheratum. Præstitis igitur tam multis præclaris facinoribus, Vinno Magister Livoniæ, habens inimicum & adjuratum hostem domesticum, ab illo clam cum facellano suo interficitur: postquam annis XVIII suæ Regulæ

fratribus magna cum laude præfuisse. Cognito autem scelere, homicidam illum, qui erat Procurator wendensis, pœna qua dignus erat, Ordinis fratres mulctarunt.

VOLQUINUS

Secundus Magister Livoniæ,

Anno 1223 post obitum Vinnonis, successit in Magisterio Ordinis Ensisiferorum Volquinus, vir justus & Ordini suo fidus Præfectus. Hic existit fundator Castri Felinensis. Præsidia quæ Magister Volquinus Felinum misit ad tuendam arcem, Æsthones eos cum mutationem eam ferre non possent, in sylvis circumdantes interfecerunt. Barbari vero undique colligentes reliquias suas, ingentem exercitum congregarunt, volentes denuo Germanos exturbare ex Livonia, quod cum intellexissent Germani & vires suas impares scirent ad sustinendam barbarorum vim & impetum, Episcopus rigensis Adelbertus coactus est ad Ducem Saxonie se conferre ut suppetias impetraret. Persuasis ergo idcirco ab Episcopo rigensi, Princeps Saxonie Adelbertus, multis cum Nobilibus & Peregrinantibus ex Saxonia in Livoniam expeditionem facit, debellare Æsthones aliosque indomitos barbaros. Itaque adventantibus in Livoniam Saxonibus,

Æsthones exercitum congregantes, obviam Germanis procedunt. Et cum Dux Saxoniae a Volquino Magistro, Rigæ honorifice exceptus fuisset, paucis secum diebus commorantibus, & vires quodammodo ex longinqua navigatione refocillantibus, obviam barbaris cum exercitu pergunt, committentes prælium. In quo plures quam mille & quingenti cecidere ex barbara gente. Germanorum vero LX duntaxat & Ordinis fratres duo. Subactis igitur Æsthonibus, Rigam revertuntur: interim Oslenses & qui habitabant districtum Jerwen, hi minus tempestive in auxilium venientes Æsthonibus, iterum tumultuare cœperunt. Sic coacti sunt Dux Saxoniae & Volquinus Magister iterum adversus eos in campum prodire, ubi barbarorum copiosa multitudo congregata, & habuerunt conflictum, quo in prælio plurimi occubuerunt ex paganis, Christiani vero pauciores. Bis igitur cum repulsam passi essent athei Æsthones aliquanto tempore quiescere cœperunt. Dux Saxoniae Adelbertus iterum in Germaniam cum suis reversus.

Revalienses vero Dani cum animadverterent, Volquinum cum Ordine suo amplificare Dominium in Livonia, quod molestum videbatur Danis, dolum excogitare cœperunt, qua ratione id impedire possent. Uti autem sunt hac arte.

Miserunt ad Episcopum rigensem Adelbertum & ad Volquinum Magistrum Livoniæ fictum quendam legatum, Pontificis nomine, qui in legatione dicebat id habere in mandatis, ut Magister Livoniæ & Episcopi Livoniæ abhinc barbaros debellare cessarent. Causa autem cur Dani hac calliditate usi sunt, hæc erat. Nam si jussu Pontificis Magister Livoniæ abstinere cogeretur ab armis, interim illi quod reliquum adhuc erat in Livonia, regno Daniæ subjugare contendebant.

Verum cognita fraude legatum hunc fictitium cum honore exceperunt, ut non facile secundo legati munus subire optaret. Hinc Volquinus Magister incitatus est, ut Danis pro hac fraude arcem & civitatem revaliensem eriperet. Quod et factum est.

Expulsis igitur Danis, Magister Volquinus arcem revaliensem, quæ antea lignea erat munitio, ex lapidibus ædificare cœpit, & mœnibus turribusque robustis & proceris munivit, uti nunc videre licet.

Hisce temporibus Moschi Dorpatum possidebant, quam illi sua lingua *Jurgigorod* vocabant. Hanc volentes Germani eripere Moschis, quia adjacebat Aesthoniæ, tentarunt invadere Moschos. Verum

prima vice, cum parum fecissent, recedere coacti sunt.

Secundo igitur Germani colligentes exercitum copiosorem, Magister Volqvinus adjungendo sibi Baronem ab *Orlamunde*, qui in auxilium venerat Christianis in Livoniam, & Episcopum ab Uggenus, tacite Dorpatum pergunt. Et cum

advertissent, quod nonnisi vi id expugnare possint, (quia nec dum erat civitas mœnibus cincta, sed arce lignea duntaxat & vallo munita,) imprimis justis conditionibus arcem sibi tradi exoptularunt.

Verum Moschi ut antea obstinati, confidentes viribus suis, Germanos cavillari cœperunt, unde commoti vi arcem impugnant & occupant, non tamen sine clade suorum. Hi

vero qui missi erant e Plescovia in auxilium Moschis, intempestive venientes, cum intellexissent occupatum jam Dorpatum a Germanis, mœsti revertuntur ad suos. Acciderunt ista anno 1230.

His intellectis Aesthones Ofilienfes & alii districtus plures, qui defecerant iterum a Germanis & rebelles facti erant, plurimum perterriti nuncios suos ad Episcopum Adelbertum & Magistrum Livoniæ miserunt, præstando eis obedientiam, captivos omnes quos

penes se ex Germanis detinebant, sponte demittentes, & censum quem per aliquot annos non solverant Germanis, in duplum pendere promiserunt.

Exinde coacti sunt Æsthones domos & pagos suos ædificare & agros colere, & qui in lustris & sylvis latitabant in lucem prodierunt, quod a multo tempore intermissum fuit: qui autem ex barbaris fideles fuerunt Germanis, hi libertatibus donati, a laboribus & tributo liberi sunt pronuntiati: hinc multi in hodiernum usque diem his privilegiis ex rustica gente gaudent.

Cum igitur pacata essent omnia in Livonia, Episcopus Hermannus cœpit Dorpatum iterum muro cingere, & exstruxit arcem sedem episcopalem, ubi & Cathedram locavit, præfecitque Otmarum fratrem suum Ecclesiæ, quem Præpositum constituit illius loci. Hic mutavit Episcopatus uggensis nomen, qui vocatus est dorpatensis.

Canonici autem dorpatenses dicti sunt regulares. Hermannus ille Episcopus multa templa in suo Episcopatu vel Diœcesi exstruxit, & Monasterium splendidum *Falkenau* Ordinis D. Dominici ad litus fluvii *Embeck*, quod nunc dirutum. De quo Monasterio illud referunt & quidem verisimile.

Hoc Monasterium ab eodem Episcopo Hermanno exstructum, multis pagis

& subditis ditatum & ideo ad littus istius fluvii situm, vt Monachi semper bonum victum haberent ex piscibus, quorum maxima copia erat ibidem.

Nam ideo fluvius ille a primis incolis locorum dictus erat *Emmajogge*, quod est interpretatum Mater Fluviorum, quia abundat piscibus. Postquam autem crevisset numerus religiosorum & fratrum illius Monasterii, ita vt reditus putarent sibi non sufficere pro sustentatione, expediunt duos ex suo Collegio fratres ad summum Pontificem cum literis, exponentes austeritatem vitæ, copiosum numerum fratrum & tenuitatem victus, simul exprimentes quali cibo potu & disciplinis vterentur. Pontifex intellectis literis quod iusta petita, vt pro illis ad Episcopum dorpatensem intercederet, misit primo ex Italia Monachum eorum Ordinis ad eos vt rei veritatem intelligeret. Nam scripserunt, se continuo nil nisi pane & piscibus vesci, qui dicuntur in Morum lingua *Igas*. * Piscis hic est albus, oblongus, assus mollior & melior quam coctus, quia pinguis. Hujus generis piscium est ibi maxima copia. Potum referebant ex grano hordei lupulo mixtum, amarum & insipidum confici, quo vterentur. Disciplinas quoque

* Ichthyologi eos Prasinos sive Bramas (german. Brachsen) vocant.

singulis diebus sabbaticis fieri hoc modo, videlicet calefieri hypocaustum aliquod, adeo ut vix homo in eo durare possit, ibi se denu-
 dantes, scopis se cædentes, & aqua frigida perfundentes corpora sua, cum concupiscen-
 tiis mortificantes. Quæ cum in Italiâ viden-
 rentur insveta & minus tolerabilia, ut prius
 diximus, ad experienda ista, missus erat italus
 Monachus ejusdem Ordinis. Hic cum venisset
 cum illis qui missi erant Romam, in Livoniam
 ad Monasterium prædictum, fratres istius
 Monasterii fingentes sibi socium gratum adve-
 nisse, hilari vultu excipiunt, torridis piscibus
 illum tractantes, & cerevisia absynthio mix-
 ta, qua in caloribus æstatis utebantur ob sa-
 nitatem Monachi forti & amara. His omni-
 bus delicatus Italus haud assvetus mirari cœpit.
 Cum autem sabbatum advenisset, jubent
 balnea suo more calefieri ut plurimum, eo
 introducetes Italum fratrem, aquam infun-
 dunt in lapides candentes, calore nimio mox
 implerunt balnea. Ipsi vero adsveti, nu-
 di arripientes finguli scopas, incipiunt se cæ-
 dere: aqua frigida se perfundentes. Quod
 cum intolerabile videbatur Italo, exfiliens ex
 balneis, proh Deum! inquit: austeram nimis
 hæc vestra est vitæ regula; vix [audita ab
 hominibus. Hac relatione Italum ignarum

locorum & morum gentis asperioris vitæ, Romanam expediunt, qui inveta referens Pontifici, ut illi videbantur, facile impetrat, ut pro Ordine & fratribus Monasterii intercedat ad Episcopum dorpatensem, ut augetur illorum reditus.

Et ut redeamus ad seriem rei, Episcopus *Hermannus* diu functus officio Episcopi, ipse ad extremum romanam petit urbem, unde rediens in Livoniam senectute confectus cum visu privaretur, in eodem Monasterio *Falkenau* vitam finivit, qui vivus adhuc *Alexandro* Successori Episcopatum suum resignavit. Et hic fuit secundus dorpatensis Episcopus.

Hisce quoque temporibus, Comes quidam *Duringiæ*, cum multis peregrinis in Livoniam venit, ut adversus paganos pugnaret, hic adjunxit se Magistro *Livoniæ Volquino*, & hyeme *Osilium* se cum exercitu contulerunt, ubi subjugantes *Osilienses* cum illis configere coacti sunt, ubi barbarorum bis mille trecenti succubuerunt. Hac parata victoria *Volquinus* cum suis in *Semigalliam* pergit, ubi cum *Semigallis* configens, mille sexcentos occidit, ex Germanis vero interfecti trecenti. Verum *Semigalli* ulciscentes suorum cladem, denuo arma parant adversus

Volquinum, committentes prælium, in quo iterum ultra quingentos Semigallos prostrarunt, Germani CC. perierunt. Samogitæ præterea se adjungentes Litthuanis, copiosum colligentes exercitum adversus Magistrum Livoniæ, eum in certamen provocant: qui suas quoque copias instruens adhibito Comite illo Duriugiæ fortiter utrinque decertatum est. Ita ut ad bis mille ceciderint Litthuanorum cum Samogitis, Germanorum DC. In qua victoria etiam ingentem prædam equorum nacti sunt Germani. His peractis Comes Duriugiæ cum suis qui adhuc superstites, iterum in Germaniam tendunt,

ANNO 1238 venit Baro quidam *von Dannenberg* in Livoniam, cum celebri quodam Nobili Germaniæ *Johanne Hasseldorf*, habentes secum magnum comitatum Peregrinantium, ex intentione uti priores. Magister vero Livoniæ Volquinus adjungendo se iis, exercitum quantum poterat maximum colligens, pergit debellare Samogitas, qui etiam cum in armis essent, obviam procedunt infestis signis Magistro, ubi utrinque decertatum est fortiter. Verum Germani profligati, pauci effugerunt. Quo in conflictu Magister Livoniæ & Baro prædictus, cum quadraginta octo fratribus Ordinis Ensisferorum occubuerunt. Hic Magister præfuit

fuo Ordini annis quindecim, multis perpetratis facinoribus heroicis.

Nec illud silentio involvendum: Prædictus Magister Livoniæ Volquinus, cum adhuc in vivis esset, elaborabat apud Magistrum Prussiæ *Hermannum a Salza*, Ordinis Teutonici Superiorem, ut Ordo Ensiferorum qui in Livonia missus erat ab Innocentio III Pontifice, ad propagandam Christi fidem in barbara natione, reciperetur in Ordinem Fratrum Teutonicorum. Verum ob difficultates quas Ordo Ensiferorum habebat cum Rege Daniæ, nec cito nec facile id Volquinus impetrare poterat. Verum compositis rebus inter Regem Daniæ, Ordinem prædictum Ensiferorum in Ordinem suorum Fratrum Teutonicorum recepit, approbante id ipsum Gregorio IX Pontifice. Eodem plane anno cum Volquinus a Samogitis in prælio occisus, Dominium Ordinis Ensiferorum in Dominium Teutonicorum mutatum credimus. Quo igitur cessante, cum aliud Dominium sit subsecutum: nos quoque primam Historiæ nostræ partem concludendam statuimus.

PARS ALTERA
LIVONIÆ DESCRIPTIONIS.

POSTQUAM igitur Volquinus Magister Livoniæ a Magistro Prussiæ impetrasset, ut Ensisiferorum Ordo reciperetur in Ordinem Fratrum Teutonicorum, annuente summo Pontifice uti superius relatam est, quamvis ipse Volquinus optati sui compos fieri non poterat, quia immatura morte in conflictu, ex hac vita ereptus, assignatur loco illius alter Livoniæ Magister Ordinis teutonici a Magistro Prussiæ, *Hermannus Falco*, qui septennium in Prussia LandMagistri officio functus.

Primus

Livoniæ Magister Ordinis Teutonici
HERMANNUS FALCO.

ANNO 1239 primus Ordinis Teutonici Magister in Livonia constituitur, Hermannus cognominatus Falco, ob insignes animi generosi dotes & facta fortia. Quare etiam Imperatori Friderico II, & Gregorio IX, Pontifici Maximo acceptus fuit: qui statim initio ejus regiminis, legatos suos ad illum expedierunt, qui controversiam inter Ordinem Ensisiferorum

& Regem Daniæ exortam, ratione Revaliæ civitatis & arcis, quam Volquinus Danis ob dolum excogitatum contra Ordinem eripuerat, componerent. Hic Magister una cum Ordine etiam habitum Eniferorum mutavit in habitum *Crucigerorum*, alias dicti Fratres Teutonici, quorum vestitus erat ruber, alba cruce insignitus: id præ se ferens Mysterii, quod nimirum pro fide Christi cum inimicis sanctæ Crucis non modo pugnare, verum etiam vitam & sanguinem profunderere parati essent. Hujus Magistri temporibus, per legatos Pontificis atque Imperatoris, (vti superius insinuavimus) justis conditionibus initis, Ordo cessit Regi Daniæ Revaliam. Cujus loco Rex Daniæ, Ordini iterum perpetuis temporibus cessit totum districtum Jerven. Præterea exercitum Ordini in auxilium misit adversus infideles. Quo cum exercitu Magister Livoniæ suos quoque milites adjungendo magna vi Episcopo dorpatensi suppetias ferre non distulit, qui a Moschis sæpius lacessitus propter arcem dorpatensem ipsis ereptam per eundem Episcopum Hermannum. Idcirco exercitum Magister & Episcopus Hermannus uterque in Moscoviam parant: primum tendit sub Iseborg, vbi cum Russis vel Moschis confligit, quo in prælio plurimi cæsi Moschi, cæteri in fugam acti. Deinde

obtenta victoria, obsidione cingunt Plescoviam, quam armata manu volentes Germani oppugnare, Russi inducias petunt, deditionem civitatis promittentes, quam denique Principis *Gerpolti* consensu Magistro cedere coacti sunt. Qua obtenta, Magister arcem & civitatem Plescov bene præfidiis munivit. Inde lætus cum suis in Livoniam revertitur. Verum non multo post Alexander Dux Novogrodeûm, iterum civitatem & arcem Plescov, Germanis eripuit, ubi plane plurimi ceciderunt ex Germanis, & plures septuaginta fratres Ordinis periere. Sex autem capti & martyriis affecti sunt. Factum est id anno 1244: sequenti autem anno, Magister Hermannus Falco cum annos sex suo præfuisset Ordini ex hac vita migravit.

Secundus

Livoniæ Magister

HENRICUS AB HEIMBORCH.

ANNO 1245 missus est Magister Henricus in Livoniam a Magistro Prussiarum, qui & Prussiarum & Livoniæ Superior erat in Ordine Fratrum Teutonicorum sive Crucigerorum. Hic cum valetudinarius esset, duobus saltem annis rexit Ordinem, deinde ut ab onere imposito sibi, libe-

raretur precibus impetravit. * Hujus Magistri tempore, Nicolaus IV rigensis Episcopus constitutus est, qui Rigæ Monasterium exstruxit Ordinis D. Bernhardi, quod Rigenses modo in granarium commutarunt.

* Qui sequuntur versus, ad tempora Volquini revocandi: ab oscitante sive non satis attento primo descriptore mihi videtur hæc labes.

Tertius

Livoniæ Magister

THEODORICUS A GRONINGEN.

ANNO 1247 est in locum Henrici, a Magistro Prussiæ substitutus Theodoricus a Gröningen, qui magnum colligens exercitum, Curetes debellavit, ubi diutius commoratus tres arces exstruxit, Goldingen, Window & Amboten, quas præfidiis munivit: jubet tamen inter barbaros Curetes promulgare, qui baptizari vellet & obedientiam præstare Ordini, pendereque annuatim censum, is possit in quiete degere: qui vero rebellis esse velit, plectendus esset. Verum inviti Curetes ad baptismum venire compulsi, idcirco & eorum plurimi & Germanorum non pauci perierunt. Cæteri vero qui neque minis neque precibus adduci poterant ad Christianismum, hi se ad Ducem Litthuaniz nomine Mindow contulerunt,

psistentes vt illis patrocinari velit & tueri ab Ordine teutonico & Germanis. Dux Litthuaniz Mindow, Curetum precibus commotus, ingentem coegit barbarorum multitudinem, pergitque in Curlandiam sub Amboten, ujus cum adventum & exercitum exploratum haberet Magister ille, cum suo Landmarschalco & milite in sylvis latitabat. Verum Litthuani invadere volentes arcem Amboten, cum de Germanis a tergo nescirent, in fugam conversi cum Duce suo, qua in fuga plures quam 1500 periere, ex Ordinis Fratibus quatuor, & decem alii. Sic obtentis arcibus suis, Magister Livoniz, cum triennium rexisset Ordinem suum: ipse pertæsus regiminis sui, petiit se ab illo liberari, qui postea a Magistro Prussiz missus est in legatione ad summum Pontificem in negotiis Ordinis teutonici,

Quartus

Magister Livoniz

ANDREAS STUCKLAND.

ANNO 1250 successit in Magistrum Ordinis teutonici, Andreas a Stückland. Vir erga omnes beneficus & sincerus. Contra quem se Samogitzæ cum Semigallis & Litthuanis armarunt eo animo, vt omnino Ordinem teutoni-

cum ex Livonia exturbarent. Verum prædictus Magister Andreas cum Ordine suo & exercitu illis obviam procedit, cum illis contixit, plurimos interfecit, non paucos captivos duxit, eorum regionem depopulavit & ad arcem usque ubi ipse Dux Mendow residebat perrexit. Inde reversus Rigam cum triumpho, lætus cum suis excipitur, prædam & spolia inter suos milites dispertitur. His præstitis Semigallos quoque humiliavit, devastando omnia ingenti iterum cum præda ad suos revertitur. Tum primo sapere cœperunt Semigalli, miserunt suos ad Magistrum, obedientiam præstantes, promittentes tributum uti & cœteræ gentes ab illis subactæ. Fama hac Dux Litthuanix Mindow quodammodo perculsus, petiit per internuncios ut illi liceret coram agere cum Magistro Livonix, qui consultis Fratribus Ordinis sui locum & tempus certum colloquio determinavit, ubi uterque magno cum comitatu adveniens, hilari fronte se invicem exceperunt, amice multa secum conferentes. Dux vero splendide instructis epulis Magistrum cum suis invitat, qui benevolentiam expertus Principis, inter epulas agere cœpit, & persuadere Duci ut Christianismum amplecteretur, a quo, rationibus aliquando Princeps persuasus, non adeo alienum hac in re animum Magistro exposuit: hac tamen lege, ut Magister Litthu-

ania Duci a summo Pontifice impetrare vellet,
 vt ejus cum consensu in regem vngeretur. Quod
 se omnibus modis curaturum Magister Livoniae
 pollicitus, rebus sic inter se stabilitis, quilibet
 ad propria se recepit. Reversus Rigam Magister,
 mox legatos in praesenti negotio ad summum
 expedit Pontificem. Cui cum res innotuit,
 acceptae occasione gratus Pontifex eidem Magi-
 stro licentiam dedit, vt adhibito Episcopo rigen-
 si, caeterisque propinquieribus, Ducem Litthu-
 aniae Mindow, praemisso baptisinate, regem
 inaugurare curaret. Itaque Magister Andreas,
 cum Episcopo rigensi Alberto ejus nominis se-
 cundo qui Canonicus ante erat bremenfis &
 Administrator Episcopatus lubecensis: collatis
 secum impensis, diadema regium satis pretio-
 sum, Coronationi Regis futuri fieri curarunt.
 Adjungentes itaque sibi Henricum Episcopum
 culmensem & dorpatensem, magnumque Nobi-
 lium Livoniae comitatum, in Litthuaniam ad
 praedictum Principem perrexerunt. A quo
 Magister & Antistites cum suis non minus hila-
 riter quam honorifice excepti, accitis ad hunc
 festum diem quam pluribus litthuaniae gentis
 Nobilibus quo Dux Mindow rex erat inaugu-
 randus. Ad quem cum magna hominum multitu-
 do tanquam ad recens spectaculum undique con-
 fluxisset, ita vt nullum palatium eam capere

potuisset. Solium in amœno campo, die serena, regia majestate dignum exstruitur. Episcopus rigensis qui ad hoc opus peragendum singulariter a summo Pontifice designatus, Regi futuro summi Pontificis animum erga Principem benevolum exponit, qui absque mora petitis illius annuens, eum libenter primum in gremium S. matris ecclesiæ recipere, ac deinceps regali sceptro & diademate ornare non est gravatus. Idcirco efflagitare ab eodem Rege, ut sicuti per Christi nomen imperio potiretur abhinc regio, ita regem quoque paratum fore ut Christi imperium quoque omni studio promovere, & fidem ejus in sua natione propagare elaboraret.

His præmissis cum Princeps monitis obtemperare non recusaret: primo baptismatis lavacro initiatus una cum conjugē, ac deinde regia donantur corona, non sine magna Litthavæ gentis admiratione & consolatione. Quorum exemplo etiam aulici Regis, & plurimi alii ex Plebejis & Nobilibus incitati, eodem die ultra sexcenti baptizati censentur. Sic Regis studio abhinc Christi fides in Litthuania vigere cœpit annum circiter 1255.

Hujus Magistri temporibus Episcopus rigensis Adelbertus Ordine quintus, ejus vero nominis secundus, a summo Pontifice, Archiepiscopi titulo donatus est. Sub quo Episcopatus

rigensis in Archiepiscopatum commutatus, qui primus erat inter Episcopos Prussiae & Livoniae, sicuti Magister Prussiae praeminebat in suo Ordine Magistro Livoniae. Magister vero Andreas a Stuckland, postquam annis sex Ordini suo, non sine laude praefuisset, Magisterium resignavit: conferens se in Germaniam, paulo post obiit.

Quintus

Livoniae Magister

EBERHARDUS BARO SETNENSIS.

ANNO 1256 Eberhardus in Magisterio successit, vir ut fama de illo fertur plane probus. Hic a Livoniensibus magno cum applausu excipitur, qui statim initio sui Domini arma parat adversus Samogitas, eorum provinciam igne & gladio depopulatur, caesis quam plurimis. Pari modo Curtes rebelles ad obedientiam adegit. Sic Rigam reversus cum laude ab illis excipitur honorifice. Is duobus duntaxat annis cum rexisset Ordinem, rger iam in Germaniam reducit: ubi cum Praedecessore suo vitam finiit in patria.

Sextus

Livoniae Magister

HANNO A SANGERHAUSEN.

ANNO 1258 Magister Prussiae *Poppus* nomine,

præfedit Ordini Teutonicorum in Livonia Hannonem. Hic quoque aliquoties cum Semigallis & Samogitis confligens, plurimos prostravit, Is tertio Magisterii sui anno, ex Livonia in Prussiam vocatus, ibique Magistrum egit Ordinis sui.

Septimus

Magister Livoniæ

BORCHARDUS A HORNHUSEN.

ANNO 1261 in locum Hannonis sufficitur Borchardus qui revidendo arces in Curlandia, cum non procul esset a finibus Prussiæ, barbari per exploratores suos de adventu Magistri audientes, & quod saltem quadraginta secum haberet Ordinis sui fratres cum D. equitibus in sylvis latitantes: clam illum cum suo milite interficere tentaverunt. Magister fraudem advertens, minime perterritus, cum barbaris confixit & profudit non sine magna Atheorum clade. Ex Magistri vero militibus præter duodecim non sunt cæsi. Ipse vero Magister nactò vulnere, sanus iterum Rigam revertitur, & de novo injuriam illatam a Samogitis sibi, vlcisci meditatur. Samogitæ vero, biennii inducias, meditante Archiepiscopo rigensi impetrarunt. Interim Magister cum aliis circumjacentibus barbaris præliatur.

Exacto autem induciarum tempore cum Samogitis, novum bellum oritur cum Litthuanis & Samogitis, qui cum adversus Ordinem insurrexissent, & utraque ex parte fortiter dimicassent, ad extremum Magister cum suo Ordine & milite profligatur, quo in prælio saltem ex Ordine ipso triginta tres fratres occubuerunt, cæteri vero mille quingenti. Quam ignominiam nequaquam ferre volens Magister, novum militem ex Germania conscribit, provocando Samogitas ad prælium: Verum pertimescentes potentiam Magistri, non ausi sunt configere. Itaque in Sengalliam pergens Magister cum exercitu arcem ibi exstruit Doblen, quam præsiidiis & milite bene munitam relinvens revertitur ad sedem. Ad extremum tamen cum Magister sæpius laceffitus est & a Litthuanis & Samogitis, tandem secum conspirantibus Litthuanis, Samogitis, Ruthenis & Sengallis, qui omnes Ordinem cum Magistro ex Livonia exturbare moliebantur, Dorpati sub urbe cum exercitu cæditur & profligatur anno 1264. Ubi etiam Mareschalcus Prussiæ periit cum centum quinquaginta Fratribus Ordinis & pluribus Nobilibus. Captivi vero ex Ordine teutonico fratres XIII, qui a barbaris martyrio affecti sunt. Tum temporis etiam duas arces in Sengallia Kersov & Doblen Samogitæ cum Litthuanis occuparunt.

*Octavus**Magister Livoniæ*

GEORGIUS AB EICHSTAD.

EODEM anno quo Magister in prælio occubuit, postquam per triennium & sex mensibus Magisterio suo functus fuisset, sufficitur *Georg ab Eichstadt* Commendator sigvoldensis, qui etiam defuncti *Borhardi* Coadjutor fuerat, in Magisterii officio obeundo. Is Prædecessoris cladem vindicare volens, ferme in eundem impigisset scopulum, eam ob causam igitur invitatus pacis conditiones cum Litthuanis inire coactus. Interim dum Magister cum Litthuanis de pace inenda sollicitatus, Osilienses iterum deficient ab Ordine, & rebellionem moliuntur, quos idem Magister prælio superavit sub sylvâ *Carmeli*. in quo plurimi a barbaris cæsi & sic iterum in ordinem redacti. Hujus Magistri tempore Christiani in Livonia magnis in periculis multum constituti, periclitabantur.

*Nonus**Livoniæ Magister*

WERNERUS A BREITHAUSEN.

POST obitum Georgii successit in Magisterio

Ordinis teutonici Wernerus *von Breithausen*. Hic cum Rege Litthuanix Mindow qui a fide christiana apostaverat, & cum Principe Samogitix *Tzamato* & Duce Russiæ qui omnes conspira-
 rant, ut Germanos expugnarent in Livonia, multum difficultatis habuit. Nam Rex Mindow omnium primo cum suis copiis Livoniam ad-
 ritur. Circa Wendam castra metatur: qui cum socios suos, ut puta principem Samogitix & Russiæ ducem non reperisset, coactus est cum exercitu suo recedere in Litthuaniam, non sine magna devastatione Livoniæ. Post cujus disces-
 sum, Russiæ dux cum suo exercitu Dorpatum oppugnat, civitatem occupat, & cum ob muni-
 tionis firmitatem arcem expugnare non posset, & Magister Livoniæ cum iis qui in arce erant suppetias ferre non distulisset, exusta civitate co-
 actus est Dux Russiæ cum suis recedere, qui totum districtum dorpatensem depopulatus ad propria se recipit. Verum Magister cum exercitu-
 subsequutus usque in Russiam: ibi pari modo fuit, uti Dux in Livonia processerat. Ibi adver-
 sa valetudine afflictus Magister æger ex Russiâ cum suis in Livoniam revertitur. Interim autem cum hæc in Russiâ aguntur, *Tzamat* Princeps Samogitix, districtum pernaviensem depopula-
 tur & exspoliât. Verum in reditu Magister cum Ordinis sui fratribus & milite, intercludentes

viam circa Dunemundam, nocturno tempore in plenilunio, cum lumen Lunæ illis inferviret, prælium commiserunt, ex quo Princeps cum paucis evasit & ad regem Mindow confugit. Idem Magister etiam rebelles Curetes iterum subegit, & arces eorum expugnavit & excussit, magnam inde referens prædam. Itaque postquam biennio præfuisset Magisterio, officium suum *Conrado von Mandern* resignavit, & in Germaniam profectus: ibi quietem elegit post tot labores exantlatos.

Decimus

Livoniæ Magister

CONRADUS VON MANDERN.

ANNO 1269 adeptus est Magisterium Ordinis teutonici in Livonia *Conradus von Mandern*, qui extruxit in *Æstthonia* *album Lapidem* & in *Curlandia* *Mitoviam*. Hujus Magistri tempore interfectus est a Palatino quodam, Lithuanix Rex *Mindow*, suæ apostasiæ pœnas luens. Hic Magister quoque laceffitus a *Russis Samogitis* & *Curetibus*, & sæpius cum illis conficiens vno in prælio DC. perdidit cum XXX fratribus Ordinis sui. Hic ob senectutem post triennii regimen resignare Magisterium coactus, etiam in Germaniam proficiscitur.

*Undecimus**Magister Livoniæ*

OTTO VON RODENSTEIN,

ANNO 1272 succedit in Ordine Magistrorum Livoniæ, Otto von Rodenstein. Hic cum Russis bella gerens, cum præter opinionem Princeps cum copiosiori exercitu Magistrum adortur, Magister videns nullam tribui spem effugii, fortiter cum suis dimicans, quinque millia Russorum prostravit, & cæteros in fugam egit. Hoc in prælio Episcopus dorpatensis cum pluribus occubuit aliis. Hac parva victoria, Magister Livoniæ colligens copiosum exercitum; & cum octodecim millibus terra marique in Russiam pergit, depopulando obvia quæque: arcem Iseborg expugnat, & occupat; deinceps Plescoviam obsidet, postremo per contractum Principum Moscoviæ & Novogardiæ ad pacis fœdera inunda Magister allectus, sic rediens in Livoniam isto anno in quiete residet. [Hoc tempore, secundus Archiepiscopus rigensis, *Johannes von Lïnen* Archiepiscopatum adeptus est.] Sequenti vero anno coactus est iterum adversus Samogitas & Semigallos arma sumere, qui hyeme Osienses invaserant & expoliarent. Itaque Magister Otto & Sigfridus Capitaneus revaliensis

Regis Daniæ & Fridericus Episcopus dorpatensis cum Hermanno Episcopo lealensi, cito se expedientes, cum exercitu obviam processerunt hostibus, & cum utraque pars in glacie se offendisset commissum est prælium non sine magna utriusque partis clade. Quo in prælio ipse Magister Livoniæ occubuit, cum quinquaginta duobus Ordinis sui fratribus & sexcentis militibus. Episcopus vero lealensis graviter vulneratus vix evasit manus hostium. Sic Litthuani & Samogitæ victoriam obtinentes magna absporantes spolia ex prælio, læti ad sua se recipiunt. Facta sunt hæc anno 1274.

Duodecimus

Livoniæ Magister

ANDREAS WESTPHALUS.

ANNO prædicto adhuc æstuante bello cum Litthuanis post obitum Ottonis, electus est *Andreas*, qui inchoatum bellum cum Litthuanis & Samogitis finire statuens, & priorem cladem vindicans, eodem anno cum viginti Ordinis fratribus, a Litthuanis in prælio interficitur.

Decimus tertius

Livoniæ Magister

GUALTERUS von NORDECK.

ANNO 1275 adeptus est Magisterium *Gual-*

terus von Nordeck qui multa præclara adversus Samogitas & Semigallos præstitit, sæpius reportando victoriam, duas arcès barbarorum *Tarweizen* & *Meisoten* expugnavit & ad fundamenta vsque diruit. Hic Semigallos ad obedientiam adegit. Hic quoque saltem præfuit Magisterio, officium cum resignavit & in Prussiam profectus obiit.

Decimus Quartus

Livoniæ Magister

ERNESTUS VON RASSBURCH.

ANNO 1278 adeptus est Magisterium Ernestus, is arcem Duneburg in finibus Ruffiæ & Litthuanix ad ripam Dunæ exstruit. Quod ægerrime ferentes finitimi, omni studio opus inceptum impedire statuentes. Verum Magister copiosum colligens exercitum, cui quoque in auxilium venerat Capitaneus revaliensis Eberhardus cum suis, in Litthuaniam perrexerunt, ubi trucidando & depopulando multa vastavit & ingentem prædam abigit. Verum Litthuani mox arripientes arma, Magistrum infecuti, & cum sub Ascherat offendissent Germanos, cum copiosior esset Litthuanorum exercitus, Magister confligens cum hostibus victus occubuit, & septuaginta unum ex Fratribus Ordinis sui perdidit,

multis Nobilibus interfectis. Duo in conflictu Litthuani vexillum deiparæ Virginis Patronæ nimirum Livoniæ adepti sunt, & vexilliferum *Henricum von Tiefenhausen* occiderunt. Capitaneus autem revaliensis dispersum colligens exercitum, hostes iterum aggreditur: is vulnere nacto, & occiso sub illo eqvo, vix vivus evasit. Factum est hoc in quadragesima anno 1279.

Decimus quintus

Livoniæ Magister

CONRADUS VON FUCHTEWANGEN.

ANNO 1279 electus est ad officium *Conradus von Fuchtewangen*, ex illustri oriundus familia qui antea Landmagistrum egit in Prussia, & utroque functus officio simul. Is toto sui regiminis tempore in armis degebat, & multa prælia gessit cum Samogitis & Semigallis, ut postquam triennio in Livonia functus est officio Magistri, ad extremum vocatus in Prussiam, aulæ Magister creatus, & sic unus & idem, tria præclara munia obire dignus habitus est.

*Decimus Sextus**Livoniæ Magister***WILHELMUS VON SURBORCH.**

ANNO 1281 *Guilhelmus a Surborch* alias dictus *von Emdorfen* suscepit munus Magisterii, qui Felini ab Ordinis sui fratribus vnanimi consensu ad hoc electus. Hic pariter uti Prædecessores ejus cum Litthuanis Samogitis & Semigallis multa bella gessit, & Ducem belli eorum in prælio occidit. Is montem qui facer appellatur in Curlandia erexit, & tres arces Wolmariam Burtnik & Tricaten exstruxit. Wendæ quoque ecclesiam parochialem quæ modo est cathedralis Episcopi wendensis, divo Johanni Baptistæ sacravit. Postremo etiam in Semigallia cum triginta tribus fratribus in prælio occubuit, & sedecim capti: quorum aliqui nudi in eqvis ligati, fustibus a barbaris interfecti; aliqui in ligneis cratibus ligati, super ignem assati & combusti animam exhalaverunt. Hic Magister per quinquennium & quinque mensibus regnasse fertur.

*Decimus septimus**Livoniæ Magister***CONRADUS VON HERZOGENSTEIN.**

ANNO 1287 susceptus est in Ordinem Ma-

H

gistorum Livoniæ *Conradus von Herzogenstein*,
 qui Prædecessoris sui necem vindicare statuens,
 multa prælia cum rebellibus Semigallis commi-
 sit, qui arcem Doblen eripuit barbaris, quam
 sub Borchardo Hornhausen Semigalli occupa-
 rant. Insuper munitiones barbarorum in Semi-
 gallia, Raten & Sidroben exussit, & dirui jussit,
 quo facto Semigalli humiliati, iterumque in ordi-
 nem redacti sunt. Vixit in Magisterio annis duobus.

Decimus Octavus

Livoniæ Magister.

BOLTO VON HOGENBACH.

ANNO 1289 subsecutus est Conradum in Ma-
 gisterio *Bolto von Hogenbach*, cum Livonia a
 finitimis nationibus pacatior esset. Tum nescio
 quæ æmulationes & intestina odia inter Episco-
 pos Livoniæ & Ordinem exorta sunt, tecum bella
 gerere ceperunt; quæ non finiendo Magister o-
 biit postquam præfuisset Ordini suo annis quinque.

Decimus Nonus

Magister Livoniæ

HENRICUS A DUMPSHAGEN.

Anno 1294 successit Boltoni *Henr. a Dumpshagen*,
 qui pacem iniverat cum Episcopo dorpatensi
 Bernardo, quam Episcopi mox violantes,
 nova ac minus utilia bella inter se excitarunt.

Is biennio solum præfuit, fractusque dolore moritur.

Vigesimus
Livoniae Magister

BRUNO.

ANNO 1296 iisdem in tumultibus eligitur Bruno Magister Livoniae, cum magna discordia orta fuisset inter Ordinem teutonicum & Archiepiscopum rigensem Johannem a Fechten, qui sibi conciliando finitimas gentes ut puta Litthuanos cum Samogitis, Magistro & Ordini ejus bellum indixerunt. Cum igitur utrinque parati essent ad prælium, sub arce Treiden in latissimo campo congregiuntur & confidunt; quæ in conflictu Magister Bruno cum sexaginta fratribus occubuit. Sic parva victoria Archiepiscopus rigensis cum complicibus suis *Novam Molam* obsident, quæ spectabant ad Magistrum Livoniae. Inde vero repulsam passi qui ad hærebant Archiepiscopo, ultra CCCC periere Rigensium. quorum alii interfecti, alii vero aquis se ipsos immergentes suffocati sunt. Sic recentem victoriam mox luctus subsequitur. Contigerant ista anno 1298.

Vigésimus primus
Magister Livoniæ

GOTTFRIDUS.

ANNO 1298 necdum confopito bello inter Ordinem teutonicum & Archiepiscopum rigensem Gottfridus a fratribus sui Ordinis in Magistrum eligitur, qui ab externis hostibus quietus, ab iis qui domi sunt, lacessitus, adeo ægre intestinum hoc bellum inter eos dirimi poterat: quo durante per octennium tædio affectus Magister Gottfridus mœrore magis quam morbo extinguitur anno 1307.

Vigésimus secundus
Livoniæ Magister
 CONRADUS A JOCKE.

ANNO 1307 *Conradus von Jocke* meliori omni-
 ne eligitur in Magistrum, qui rebus compositis
 cum Archiepiscopo & Ordine copiosum colli-
 gens exercitum, tam domi quam aliunde con-
 scribens militem: cui etiam ex Prussia in auxi-
 lium missi fuerunt duo millia, quorum Capitane-
 us fuit Vir in militari disciplina exercitatus
Kesselholz. Tanto cum exercitu prædictus
 Magister pergit in Russiam, metropolim Pleseo-

viam obfidet, expugnat, exspoliat. Sic Rutheni ad pacis condiciones ineundas adacti sunt. In quoque in Semigallia arcem exstruxit Meloten anno 1315. Id tantum lamentatione dignum accidit hujus Magistri tempore, quod Livonia adeo dira fame premebatur & aliarum finitimarum gentes, ut propter intolerabilem bulimiam & caninam ut ajunt orexin, parentes liberos suos mactare & vorare coacti sint. Alii vero non ferentes filiorum suorum lacrymas & miseriam, ne diutina fame torquerentur, ex compassione liberos suos in ferventissimis balneis inclusos fumo potius quam fame enecare maluerunt, ne lamentabiles eorum ejulatus audirent viderentque interitum. Illud etiam memoratu dignum quod durante fame illa, adolescens quidam parentem suum occiderat, ut ex illo vesceretur, vitamque protraheret miserabilem; qui captus in factum mulctatur: Et sic qui fame nec tum extinctus, per manus carnificis vita privatur. Vtrumque miserandum. Ubi vero in furcis recens aliquis fuerat suspensus, hunc abscissum a gabalo propter famem edere, satiarique stomachum qui auribus caret, pulsus sunt. Duravit haec fames integro triennio, eo quod frumenta propter frequentes pruinas & frigora maturescere haud poterant. Inter hunc Magistrum & Episcopum ostliensem ortum fuerat quoque bellum, quo in

bello Magister Episcopo ofiliensi arces eas quæ ad ejus spectabant Episcopatum, Hapsal Lode Leal ademit. Hæc lis ad extremum per *Isarnum* Archiepiscopum rigensem diremta est, & sic prædictæ arces restitutæ sunt Episcopo ofiliensi. *Isarnus* autem qui oriundus ex Dania, videns minus paratam provinciam, resignans Archiepiscopatum suum *Friderico*, Bohemiæ Baroni, in Daniæ reversus: ubi post Archiepiscopus Lundia factus, ibidem moritur. Hic Magister *Conradus* omnes Magistros Livoniæ prædecessores in regiminis sui Dominio superavit. Vingtî namque annis vixit in Magisterii officio, multaque præclara præstitit, qui tandem senio confectus in Livoniâ diem suum obiit.

Vigésimus tertius

Livoniæ Magister

EVERHARDUS MONHEIM,

ANNO 1327 Everhardus a Monheim suscepit munus Magisterii, qui antea functus Comendatoris officio Fellini: Vir probus & severus, ad hæc etiam Livoniæ amator, qui multa præclara præstitit. Inter cætera autem illud memorabile egit, quod cum Rigenses rebellionem molirentur Magistro & Ordini, volentes frui libertatibus propriis. Ea igitur spe induciti Rigenses,

arcem Dunamundam obsidere & expugnare statuerunt: quod cum illis pro votis non cessisset, illi exusto suburbio recesserunt. Verum Magister effrenos rigenses hoc pacto humiliavit, cingens obsidione civitatem, vndiqve intercludendo vias, ne commeatum haberent & annonam. Qua pressi inedia, coacti sunt per intercessionem Archiepiscopi pacem petere & gratiam querere Magistri, ad quam ineundam Magister jam exacerbatus non facile induci poterat. Tandem post multas intercessiones, & humiliatione Rigensium quodammodo placatur: hac conditione fœdus inivit, vt Rigenses privilegia suæ civitatis Magistro traderent, & se faterentur abhinc subditos Magistri, vt præterea portas & mœnia civitatis demolirentur, ne in posterum haberent in quo confiderent. His similibusque modis effrenatam Rigensium superbiam perdomuit. Et vt Rigenses continentiores essent, cœpit arcem extruere penes civitatem, vnde domari possent mœnibus, & proceris turribus bene munitam. Acta sunt ista anno 1330. Dirempta igitur lite cum Rigensibus, novum Magister conscribens militem, in *Satatis* Russiæ Regis ditiones perrexit: vbi gladio & igne obvia quæque depopulando, eam quippe ob causam quod Russiæ Rex cum Lithuanis adversus Magistrum Prussiarum conspirarant. Hinc ortum erat iterum bellum

cum Litthuanis, Magister vero colligens exerci-
 tum, hosti procedit obviam, committentes præ-
 lium. Verum Magister cum suis obtenta victo-
 ria, Regem Litthuanorum faucium vulnere in
 fugam egit, cum illis qui adhuc erant supersti-
 tes. Propulsis itaque hostibus, Magister eodem
 cum exercitu pergit in Samogitiam, quos pari
 modo uti Ruthenos visitat. Sed Samogitæ ingen-
 ti hoc prælio perculsi, pacem petierunt, & sic
 inter Magistrum & Litthuanos cum Samogitis pa-
 cis fœdera sunt stabilita. Compositis igitur rebus
 cum Litthuanis & Samogitis, Moschi iterum in-
 surgunt adversus Magistrum & Ordinem. Quare
 Magister armata manu cum Comite quodam ab
 Arensburg obviam procedit hyemali tempore,
 quo adeo feruntur fuisse intenta frigora, ut pluri-
 mi ex utraque parte frigoribus exhausti, sedentes
 in equis animam exhalaverint. Quapropter infe-
 ctis rebus utraque pars non commisso prælio,
 recedere coacta est. Hic Magister multas
 arces & munitiones in Livonia ædificavit, cujus
 regiminis tempore Livoniæ multum accessit emo-
 lumentum, qui annis quatuordecim magna cum lau-
 de Ordini suo præfuit, & cum premeretur se-
 nectute, pertæsus jam bellorum, pacem eligens,
 resignavit officium suum alteri, ipse vero Co-
 loniam profectus, religiosam amplexus vitam,
 in cœnobio moritur apud D. Catharinam.

Vigésimus quartus

Livoniae Magister

BORCHARDUS A DREYLEVEN.

ANNO 1341 susceptus est ad munus Magisterii obeundum Borchardus, cujus tempore Asthones rebellionem molientes; vna eademque nocte MDCCC Germanos nobiles pro miscui sexus & ætatis, etiam parvulis non parcendo trucidarunt. Reliqui quibus dabatur effugii locus, nudis pedibus per sylvas & paludes Revaliam fugiebant. Quanto in periculo tum fuisse Germani facile conjicitur. Hi etiam claustris & monasteriis non parentes viginti octo monachos in cœnobio Padis interfecerunt. Videntes igitur licere sibi tam impune grassari, colligentes ingentem barbarorum colluviem ad decem millia, inter se Ducem belli statuentes, Revaliam obsident. Pari modo rustici in districtu Wike procedunt, qui Episcopum suum cum Canonicis & multis Nobilibus, in arce Hapsal longa & molesta obsidione premunt. Eadem æstate osilenses rustici, Germanos omnes cum Advocato & conventu Ordinis igne & gladio extinxerunt, ita ut nullus eorum in vivis remanserit. Illi vero qui Revaliam obsidebant, mittunt legatos suos in Finlandiam ad Episcopum in Abo & Wiborg petentes ab illo suppetias, promittentes ei urbem Revaliam dedere.

Verum Capitaneus revaliensis interim quoque Magistrum supplicat Livoniæ, ut illi in auxilium properet: qui commiseratione interfectorum atque eorum qui obsidione tenebantur, inductus: exercitum colligere non distulit. Indomata igitur barbaries, cum de adventu Magistri inaudisset, mittunt ad Magistrum legatos, ut eos fineret, promittentes eis tributum magis quam Danis. Verum Magister non confidens perverfis, immo etiam dolens interitum tot innocentium, qui per illos interierunt, induci non poterat ut vindicaret necem occisorum. Itaque contingentes cum illis sub Revalia, omnes ferme occidit.

Hac parta victoria quodammodo adhuc superstites Nobiles animum receperunt. His peractis Magister Hapsalium cum exercitu properat, Episcopum ibidem cum cæteris obsidione pressum liberare. Quod cum intellexissent Æsthones Magistrum adventare, timentes de corio suo, latebras quarunt & ad sylvas proripiunt. Sic Episcopus hapsaliensis cum suis Canonicis atque Nobilibus, ab obsidione liberatus, Magistro gratias egit. Reliqua autem barbaries, cum intellexisset, ita cessasse illis qui sub Revalia fuerunt, dolentes eorum interitum, cum ipsi vindicare necem eorum nequeunt, Moscoviæ Ducem incitant, ut ille eorum cladem vlcisceretur.

ei promittentes obedientiam & tributum, quibus allectus Moschus, in ditricum dorpatensem insperate irrumpit. Quod cum advertisset Episcopus ibidem cito se ad prælium cum suis instaurat, Moschos adoritur sub Odenpe, ubi ultra mille cæduntur. Moschi ceteri in fugam acti, trepide se ad priora recipiunt. Hæc omnia cum æstate contigissent, Magister Borchardus hyeme pergit cum exercitu Osilium, ibi quoque vlciscendo eorum necem, qui a rusticis osiliensibus interfecti. Itaque cum eo pervenisset, pari modo cum illis procedit, ut illi prius cum Germanis fecerant. Interfectis igitur novem millibus barbarorum, reliqui misericordiam petentes, gravibus conditionibus pacem impetrarunt. Arma vero sua omnia coacti sunt tradere Germanis, & pro pœnitentia ædificare arcem, eadem in insula, dictam Sonnenburg.

Dum igitur Magister circa Osilienses occupatur, interim Litthuani absente Magistro irruptionem fecerunt in Semigalliam, ubi per proditorem occuparunt arcem Tarweiten, in qua septem fratres Ordinis cum cæteris Nobilibus captos suffocarunt. Inde vero properantes Mitaviam usque, exusserunt suburbium, ita ut ignis etiam arci nocivus, in fumo & vaporibus ultra sexcentos in arce suffocatos reperirent. Mitavia exusta Rigam perrexerunt, ubi tantum

pernoctantes, *Novo-molam* pergunt, arcem occupant. Inde a Rigensibus expulsi, Sigwoldum usque ad Walkum perrexerunt. In reditu vero ultra mille trecentos homines, ad pecudum instar in Lithuaniam abigerunt. Hæc facta in quadragesima anni prius dicti. Neque hic calamitatum finis fuit. Fellini quoque Æstiones rustici seditionem machinantur, qui conspirantes secum, statuerunt Commendatorem fellinensem cum sui Ordinis fratribus in arce trucidare. Vsi autem sunt hoc astu. Mos erat subditis felinensibus *solvere* censum frumentorum, quem quotannis pendere tenebantur, Fellini in arce, idque circa adventum Domini mense decembri. Itaque omnes conspirantes, una eademque die venire cum vehibus frumentorum ad arcem statuerunt. Cuilibet eorum adhuc habens virum sacco inclusum cum armis. Cum vero arcem intrarent, quilibet suum ex sacco socium quantocyus dimittens, insperate voluerunt in Germanos irruere & eos trucidare. Verum dolus hic per vetulam aliquam, quæ unicuique filium suum habens inter perduelles, Commendatori innotuit, timens ne filius ejus in proditione periret. Petiit itaque ut hanc illi gratiam exhiberet Commendator, ne filius ejus interficeretur, signo aliquo certo saccum in quo latitabat notando. Cum igitur latere fraudem subditi

putarent, in die S. Thomæ Apostoli, ad optum
 perficiendum convenerunt ante arcem. Com-
 mendator quos cum advertisset, tot admittere
 jubet, quibus se cum suis sufficere posse putaret:
 interfectis tam qui in fassis quam qui vehes ad-
 vixerant. Deinde alios quoque ad arcem ad-
 mittit, qui visis cadaveribus suorum, conster-
 nati supplices veniam petentes, novum censum
 singulis annis pro hac fraude solvere statuerunt:
 idque eadem die qua illi dolum machinabantur,
 anno 1345.

Hic Magister arcem Marienburg & Frauen-
 borg in finibus Ruffiæ exstruxit, quod agre fe-
 rentes vicini, statuerunt eas demoliri: itaque
 convenientes ex finibus Ruffiæ CCC. ingentem
 fumum sub arce Marienburg excitarunt, ut
 Germanos suffocare possent, qui non ferentes
 fumum & densam caliginem, eruperunt ex
 arce, & propulsarunt hostes, occisis Ruthenis
 XXVIII. Regnavit hic Magister annis LXXI.
 Moritur Wende in Livonia.

Vigésimus quintus

Livoniæ Magister

GOSWÍNUS VON ERCKE.

ANNO 1347 Gofwinus von Ercke dignus ha-
 bitus est Magisterio Ordinis teutonici, qui ante

Commendator fellinensis. Hujus Magistri tempore aulae Magister Prussiae *Henricus Thusemer* a Waldemaro III Danorum Rege & Ottonne fratre ejus districtum Harrien & Wirland cum tribus arcibus & civitatibus Revaliam Narviam, Wefenberg, cum omnibus adjacentibus fundis & libertatibus emit pro novendecim millibus siclis argenti juxta taxam ponderis coloniensis, [*h. e. 158333½ Rthlr.*] qui contractus Marienburgi in Prussia factus anno 1347 die 24 Junii. Eodem tempore Otto Regis Daniae frater germanus, amplexus est Ordinem teutonicum. In festo igitur omnium Sanctorum, cesserunt Dani praedictas arces & civitates Ordini Prussiae. Ubi primus fuit constitutus ab Ordine *Commendator Bernhardus von Dreytewen*. Defuncti illius Magistri patruelis Saxonia oriundus. Sed redeamus ad propositum. Praedictus igitur Gofwinus multa gessit praelia cum Russis ex Witepsk, Smolensk, & Plefcoviensibus: quorum plus decem millia vno prostravit praelio, die Purificationis B. V. Mariae anno 1348, paucis suorum interfectis, & octo fratribus Ordinis. Sequenti vero anno cum Samogitis bellum suscepit. eorum provinciam depopulavit, & aliquot eorum munitiones occupavit vi & armata manu, quas tandem ad fundamenta usque diruere jussit, ut pote *Kula, Basin, Dobesin & Relat.* His

peractis in Samogitia, cum ingenti præda revertitur in Livoniam. Hic annis quatuordecim functus est Magisterio, habuit tunc temporis socium Archiepiscopum rigensem *Fromholdum a Fiffhausen*.

Vigefimus Sextus

Livoniæ Magister

ARNOLDUS VON FITINGHOVE.

ANNO 1360 successit in locum Goswini *Arnoldus a Fitinghove* Commendator marienburgensis in Livonia, qui sui Magisterii tempore multas expeditiones, tam hyeme quam æstate adversus infideles habuit. Inter cetera vero memoratu digna nec illud fuit postremum, quod *Caunam* in Litthuania expugnavit, & Regem Litthuanicæ *Constantinum* cum filio multisque Nobilibus captivarat, interfectis ibidem duobus millibus, munitionem vero ipsam exussit, & ad fundamenta usque diruere fecit. Præfuit Magisterio annis duodecim.

Vigefimus septimus

Magister Livoniæ

GUILHELMUS A FREYMERSEN.

ANNO 1372 successit Arnoldo Guilhelmus, qui quoque cum Ruthenis & Litthuanis & Semigallis multa prælia commisit. Hujus Magistri tempore,

Archipræsulis rigensis cathedram obtinuit *Jo-*
hannes a Sinten ordine octavus.

Vigésimus octavus

Livoniæ Magister

LOBERTUS AB HULSEN.

ANNO 1384 subsecutus est in officio Magisterii
Guilhelmum, Lobertus ab Hulsen pomeranus.
Sub hujus regimine cum exteris pax erat. Sed
intestina iterum cum Dorpatensibus bella exori-
untur, quæ tandem a Waldemaro Magistro pa-
cata sunt: vti inferius recensabitur. Vixit hic
annis novem in Magisterio.

Vigésimus nonus

Livoniæ Magister

WOLDEMARUS A BRUGGENEY.

ANNO 1349 adeptus est officium Magisterii,
Woldemarus a Bruggeney, vir multarum vir-
tutum & facinorum bellicorum clarus. Is in-
choatum cum Dorpatensibus bellum, hoc pacto
finivit. Nam Dorpatenses concepto odio in
Ordinem Crucigerorum, fœdus inierant cum
Ruthenis, Lithuanis & Samogitis, vt eorum sup-
petiis adjuti facilius debellarent Magistrum. Ve-
rum Waldemarus exercitum colligens fratresque

Ordinis sui, cum prædicti hostes Livoniam magnè ex parte devastassent, & lacum Peips transfretarent, eos in littore excipiens magnam hostium stragem edidit. Quo factò Dorpatenses humiliati & compositis cum Ordine rebus, iterum in ordinem redacti sunt. Hujus Magistri tempore Nobilitas in districtu Harrien & Wirland, hæreditario jure a Magistro Prussiæ Conrado Jungio privilegiata est, vt vterque sexus tam mobilium quam immobilium bonorum hæres existeret. Actum Gedani 1397. Præterea si qua controversia inter Nobiles prædictorum districtuum agitabatur, vt semper supremum peterent Magistratum in Prussia, sex Nobiles vtriusque districtus cum duobus ex Ordine Præfectis: vtpote Commentatore revaliensi & Advocato wesenbergenfi deputati erant ad dirimendas lites, de quarum decreto nulla admittebatur appellatio. Nec illud postremum, quod ea gaudebat libertate Nobilitas loci illius, vt homicidam tueri possent, si in cujus bona vel prædium confugisset: etiam contra voluntatem superioris Magistratus. Ad hæc quilibet Nobilis jure gaudebat proprio in bonis suis, judicare etiam criminalia inter subditos suos, nullo interpellante alio Magistratu arcis vel Præfecturæ, nisi sponte & forsitan vt vitaret suspicionem falsi judicii propriæve vindictæ. Verum hisce libertatibus ditati, deteriores effecti Nobiles, nec

jūris nec æqvitatē habentes rationem, pro libitū
 omnia faciebant opprimendo subditos, adeo ut
 si quis eorum mortuus erat, post se relinqvens
 liberos, Dominus omnia sibi tribuens, orpha-
 nos spoliabat, qvī postmodum fores alias pulsa-
 re & ostiatim victum qvære compulsi sunt: &
 si quis subditorum vel minime deliquisset, jussu
 Domini sui vmbilicotenus nudatus, virgis cæ-
 debatur, nullam vel sexus vel ætatis rationem
 habentes. Nec licitum fuit subdito, de injuria
 illata a Domino, Magistratum interpellare. Nec
 Domino qvoqve pudor fuit, subditos suos in
 commutationem dare pro canibus & accipitribus.
 Et si quis necessitate coactus, alium in defensi-
 one propriæ salutis, casu occidisset, absqve judi-
 cio & sine vllō jure, nullo adhibito carnifice,
 capitis damnatus mulctabatur. Si vero effugis-
 set homicida, vxor vel liberi mariti vel parentis
 pœnas luere sæpius accidit. His & similibus o-
 neribus, magis tyranno subditi premebantur ju-
 go. Vnde tandem vsqve adeo insolentia excre-
 vit nobilium Livonorum, apud vxores eorum,
 cum currum ascendere vellent, rusticus primo
 humi prostratus, se trunci loco, pedibus *illarum*
 subjecit: ne tamen delicatus asinus si minus de-
 licate ascenderet, læderetur vel strepitum ede-
 ret, vnde forsitan ab assistentibus, si animadver-
 sum fuisset, risui & cachinnis exponeretur. Sed

fatis hæc hoc loco de Nobilitatis Livoniæ effrenata superbia atqve inaudita ambitione & petulantia: de qua pluribus pius Lector in sequentibus nisi etiam modestis auribus molestum fuerit, sufficiens auditorus. Vixit autem in Magisterio Woldemarus annis decem.

Trigesimus

Livoniæ Magister

CONRADUS DE VITINGHOVE.

ANNO 1404 suscepit munus Magisterii in Livonia *Conradus a Vitinghove*. Is cum Moscovitis magnum commisit prælium ad fluvium Mudda, vbi septem millia Moschorum interfecti sunt, præter eos qui se aquis suffocarunt. Hac vero parta victoria, constituerat susceptum jam bellum cum Moschis in arma finire, Sed quia tum in Prussia aliud exortum bellum inter Prutenos & Jagellonem Poloniæ Regem, qui & Witholdum Magnum Litthuanix Ducem, sibi belli socium asciverat: Magister Livoniæ Cruceferis Prussix suppetias ferre decrevit, & sic inducias cum Moschis invitus sumere coactus fuit. Hujus Magistri regimine anno 1407, in campo Mariendahl vno ab vrbe Revalia milliari, inchoatum est celebre illud monasterium *Divæ Brigittæ*, a tribus opulentis mercatoribus, quod

tandem consummatum est anno 1436. Anno vero 1413 Magnus Dux Litthuanix, Duci Moscovix, Ducatum Smolensky, armis & bello ademitt. Magister autem Conradus potitus est regimine annis decem.

Trigesimus primus

Livoniæ Magister

THEODORICUS TURCA.

ANNO 1414 susceptus erat ad officium Magisterii *Theodoricus*, qui bona pace positus, non diu regnavit. Hujus temporibus exstitit Archiepiscopus rigensis *Johannes Wallenrade*, qui interfuit Concilio constantiensi, [ubi Jo. Hussus ex Concilii Decreto tanquam Hæreticus igni fuit adjudicatus,] quem Livoniæ Nobilitas cum ducentis eqvis ad illud generale Concilium expediverat. Verum reversus Rigam non multo post obiit.

Trigesimus secundus

Livoniæ Magister

SUIHARDUS A SPANHEIM.

ANNO 1418 suscepit Magisterii munus *Suihardus*. Is continuo in armis adversus Litthuanos degere coactus fuit. Vixit in Magisterio annis X. Hujus tempore Cathedram rigensem rexit *Jo. Habundus*.

*Trigesimus tertius**Livoniæ Magister*

CYSUS A RUTENBERG.

ANNO 1478 cœpit Magisterio præesse *Cyfus*. Hujus regiminis tempore anno 1433 d. 11 maji, tota civitas Revalia cum cathedrali ecclesia, templis & cœnobiis incendio conflagrata. Prædictus vero Magister *Cyfus* adversus Litthuanos arma sumsit, & magno cum exercitu Litthuaniam vastavit. Verum exercitus dysenterix morbo laborans, magna militum pars extincta. Hoc in morbo ipse Magister cum multis Ordinis sui fratribus periit. Hujus fuit comes in Archiepiscopatu rigensi *Henningius a Scharfenberg*.

*Trigesimus quartus**Livoniæ Magister*

FRANCO A KERSDORF.

ANNO 1437 successit *Cyso*, Francus *Kersdorf*, qui a Magistro Prussix contra voluntatem Livonum in Magisterium intrusus. Is inchoatura cum Litthuanis bellum finire volens, cum copiosissimum collegisset exercitum, & in Litthuaniam perrexisset, plus quam viginti millia seclorum militum in conflictu cum Litthuanis perdidit. Magnum sane Livoniæ lamentum, vnde nec parvum subsequutum est detrimentum.

Verum haud minus & illud Livoniæ obfuit, quod videlicet prædictus Magifter, ~~cum~~ Rigæ magnum pecuniarum thefaurum collegiffet. Nam ab vno Commendatore fellinenfi, qui mortuus fuerat, triginta millia marcarum in auro & trecentas libras argenti, absque fuppellectili argentea & abaco, quæ ei contigerant, accepit. Ab Advocato vero in *Albo Lapide*, aureorum & talentorum ad centum millia extorfis. Quibus corrafis in Pruffiam fe contulit, bene expilato Livoniæ ærario. Præfuit Ordini, & abfuit annis duobus.

Trigefimus quintus

Magifter Livoniæ

HENRICUS A BUCKENVORDE.

ANNO 1439 fubfecutus eft *Henr. a Buckenvorde* cognominatus *Schungel*. Hic absque confenfu aulæ Magiftri Pruffiæ, qui femper primum dederat votum in electione Magiftrorum Livoniæ, ab Ordine & Nobilibus Livonorum in Magiftrum adoptatus eft. Is lites & diffenfiones omnes cum *Henr. Scharfenberger* Archiepifcopo rigenfi mitigavit. Verum nec diu fervata pax fuit, eo quod inter Archiepifcopum rigenfem & Magiftrum Ordinis de eminentia regiminis & autoritate continua fuit æmulatio: quia Archiepifcopus rigenfis femper *Primus* habitus

fuit Livoniæ, ad hæc etiam quia Ordo Cruciferorum ab Archiepiscopo rigensi & cæteris Livoniæ Episcopis accitus fuit in illam provinciam, qui ut religiosi milites juvarent propagare fidem Christi in gente & natione barbara, quam ob causam prædicti Episcopi cum Archiepiscopo rigensi, Magistro & Ordini cesserunt tertiam partem Livoniæ, reservantes sibi duas partes. Successu vero temporis Ordo & Magister obliti priorum, sibi summam arrogantes auctoritatem, causam præbuerunt multarum rixarum, unde non pauca subsequuta sunt mala. Hic quoque duntaxat annis duobus functus est Magisterio.

Trigesimus sextus

Livoniæ Magister

HENRICUS FINKE AB HAVERBERGE.

ANNO 1442 Henricum a Buckenvorde subsequitur alter *Heidenreich Finke*. Hic duas habuit expeditiones in Moschoviam, magnamque illius provinciæ partem gladio & igne devastavit. Ædificavit arcem in Curonia Bausk, potitus regimine quatuordecim annis.

Trigesimus septimus

Livoniæ Magister.

JOHANNES OSTHOF A MENGDEN.

ANNO 1456 successit in officium Magisterii

Johannes Osthof. Is colligens copias non exiguas pro suppetiis ferendis Magistro Prussiae adversus civitates quae defecerant ab Ordine Crucigerorum in Prussia. Verum intestino compulsus bello, iisdem usus est adversus *Sylvestrum* Archiepiscopum rigensem, qui ab eodem Magistro Kokenhausii obsessus, et captus est ibidem: spoliatur bonis omnibus, veneno extingvitur; quo tandem odio concepto Magister, *Livoniae Annales* repertos in Bibliotheca Archiepiscopatus Kokenhausii, qui Livoniae gesta continebant, cum ceteris codicibus comburi jussit. Ipsum vero sacrum Mystam, uti initio insinuavimus veneno extinxerunt.

Anno 1472 appulit Revaliam femina ex Graecia, prognata ex stirpe Palæogorum, quae Magno Duci Moscoviae Johanni Basilidi ejus nominis primo, Constantinopoli desponsata fuit: inde vero magno cum comitatu ad Moscoviae fines deducitur. Ibi a Moschis summo cum applausu & splendidissimo apparatu exceptam, ad Principem suum abducunt. Annis hic Magister praesuit XIX.

Trigesimus octavus

Magister Livoniae

JOHANNES WALDHAUSEN.

ANNO 1475 susceptus est ad hoc munus Magi-

sterii Johannes a Waldhausen. Hic in Wironia vel Wirlandia exstruxit munitionem Tolsborg, qui cum sesquialterum annum suo præfuisset Ordini, citra omne jus & fas, ab eodem Ordine suo deponitur & Wendæ captivatur. vbi etiam finivit vitam. Quod ipsum non multo post, quoque Archiepiscopo rigensif a civibus suis evenit, vti inferius recensetur. Vnde magna Livoniæ plaga subsequuta est.

Trigesimus nonus

Livoniæ Magister

BERNHARDUS VON DER BORCH.

ANNO 1477 adeptus est Magisterium in Livonia Bernhardus von der Borch, qui bello laceffitus a Moschis se quoque munire cœpit adversus hostem. Collegit idcirco exercitum copiosissimum ad centum millia, qualem nullus vquam Magistrorum in Livonia ante illum vel etiam post habuit. Tanto igitur cum exercitu perrexit in ditiones Moschi, omnia depopulando & suburbium Plescoviæ exussit. Verum Moschus nequaquam otiosus, quamdiu Magister in Moscovia grassatur, ille vicissim reddens

talionem, Livoniam devastavit: deterius multo quam in Moscovia factum fuit. Multa millia hominum ad instar pecudum in Moscoviam abducti fuerunt.

Hic quoque Magister cum Archiepiscopo rigensi *Stephano Gruben*, gessit bellum & Rigam obsidebat. Verum Rigenses se masculè defendentes, Magister cum pudore recedere coactus fuit. Tunc temporis Rigenses arcem civitati adjacentem diruere cœperunt, quam deinceps sub Plettenbergio iterum ædificare cogebantur, vti inferius recensabitur.

Verum Archiepiscopus prædictus multas a Magistro & Ordine perpeffus injurias, ad extremum velatis oculis, inverso modo, eqvo impositus, caudam eqvi manu tenens, vrbe extruditur. Cujus rei ignominia commotus Pontifex romanus Sixtus IV, Magistrum cum suis complicibus anathemate percussit. Vnde evenit quod pari infamia Magister depositus ab officio, reliquum vitæ misere transegerit, postquam præfuisset Ordini annis novem.

Quadragesimus

Livoniæ Magister.

JOHANNES FREYTAG.

ANNO 1479 debellavit Moschus Ducatum novogrodensem in Russia, & suo subjecit imperio, incolas vero loci istius inde exturbavit, & alibi in ditione sua per varia loca dispersit. Anno 1486 incepit præesse Ordini in Livonia, Johannes Freytag, Commendator revaliensis, durante adhuc bello cum Rigensibus. Verum cum utraque pars ad committendum prælium acies suas in latissimo campo sub arce Treiden instruxisset, Magister a Rigensibus profligatus, octo Ordinis Præfecti, captivi ducti sunt Rigam cum triumpho, totidem in prælio cæsis.

Anno 1492 *Johannes Basilides* Dux Moscoviæ cœpit ædificare arcem e regione Narviæ Germanorum, in finibus Livoniæ, quam secundum nominis sui proprietatem *Iwangorod* vocari voluit, non sine magno Livonum incommodo.

Fertur & illud Revaliæ accidisse circa ista tempora, quod duo mercatores moschi, quorum

alter falsam monetam cuderet Revaliæ, alter in
 sodomitico deprehensus scelere cum eqva, a
 Senatu igni adjudicati & combusti juxta juris
 decreta. Quorum necem Moschus ægre ferens,
 eorum infamiam hoc passu vindicavit: qui tum
 in Moscovia erant, in fœtidissimos carceres injici
 jussit, vbi multi inedia, multi fœtore & squa-
 lore consumti, vitam misere finierunt. Hic
 Magisterio potitur annis novem.